

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Samec

Procesa selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 in parlamentarne volitve 2008

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Janja Samec

Mentorica: izr. prof. dr. Alenka Krašovec

Procesa selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 in parlamentarne volitve 2008

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

*»Držite se svojih sanj.
In naredite vse, kar je treba,
da jih spremenite v resničnost!«
(Beverly Sallee)*

Iskreno se zahvaljujem prof. Alenki Krašovec
za vso strokovno pomoč
ter sošolcem Mihi, Gregorju ter Špeli za vso podporo...

Svoje diplomsko delo pa posvečam ...
svoji mami in bratu,
ki sta mi vsa leta šolanja trdno stala ob strani,
predvsem pa svojemu pokojnemu očetu,
ki me je po hudi bolezni zapustil ravno v času,
ko je iz posameznih kamenčkov te naloge začela nastajati celota...

Procesa selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 in parlamentarne volitve 2008

Proces selekcije kandidatov je za lokalne kot tudi za parlamentarne volitve eden najpomembnejših procesov, tako za posamezne politične stranke kot na drugi strani tudi za vsakega, posameznega državljana. Politične stranke preko formalnih praks oblikujejo listo kandidatov, ki pa jih lahko izbirajo bodisi po formalni bodisi po neformalni poti. Končna odločitev pa je na koncu vendar prepuščena volivcem, ki izbirajo med posameznimi kandidati na volitvah. V svoji diplomski nalogi se bom osredotočila na lokalne volitve 2010 in parlamentarne volitve 2008, ki jih bom preučevala predvsem z vidika inkluzivnosti in ekskluzivnosti možnih kandidatov ter z vidika inkluzivnosti in ekskluzivnosti selektorata – torej kdo odloča o kandidatih, pri tem pa bom pojasnila morebitne razlike – če te seveda nastanejo - v procesu selekcije kandidatov med posameznimi izbranimi političnimi strankami. Pri tem pričakujem, da se razlike v stopnji inkluzivnosti kandidature in selektorata med političnimi strankami pojavljajo glede na raven organiziranosti politične stranke na lokalni oziroma na nacionalni ravni.

Ključne besede: volitve, proces selekcije kandidatov, inkluzivnost in ekskluzivnost, dejavniki inkluzivnosti in ekskluzivnosti.

The processes of the candidate selection for the local elections 2010 and parliamentary elections 2008

The process of the candidate selection is for the local, as well the parliamentary elections, one of the most important processes for the political parties and each of the individuals. Political parties establish their lists of candidates through the formal practice; they choose their candidates in a formal and informal way. The final decision is let to the voters who elect among different candidates at elections. My diploma work focuses on the local elections 2010 and parliamentary elections 2008; I will research them from the candidates inclusion and exclusion point of view and the selection inclusion and exclusion point of view of – meaning what the decision about the final candidates is actually based upon. At the same time I will try to clear the possible differences, if there are any, in the process of the candidate selection among political parties. I expect the differences in the degree of the candidacy inclusion and the selection among political parties show up according to the level of the political party being organized at the local or national level.

Key words: elections, the process of candidate selection, inclusion and exclusion, factors of inclusion and exclusion.

VSEBINSKO KAZALO

1	UVOD	9
2	METODOLOŠKI OKVIR	10
2.1	Cilji in pomen diplomskega dela	10
2.1.1	Pomen diplomskega dela	10
2.2	Hipoteza	11
2.3	Metodologija	11
2.4	Zgradba diplomskega dela	12
3	TEORETIČNA IZHODIŠČA	13
3.1	Volitve	13
3.1.1	Več ravni volitev	14
3.2	Proces selekcije kandidatov za volitve	15
3.2.1	Pomen procesa selekcije kandidatov in zakaj so ga preučevali	16
3.3	Ravni procesa selekcije kandidatov	18
3.3.1	Vprašanje kandidature – kdo lahko kandidira na volitvah	18
3.3.2	Selektorat	19
3.4	Dejavniki, ki vplivajo na selekcijo kandidatov	21
3.4.1	Velikost politične stranke	22
3.4.2	Lokalne ali nacionalne volitve in odprtost selekcije kandidatov	23
3.4.3	Vpliv modernih trendov – vpliv demokratizacije	23
3.5	Formalne in neformalne prakse selekcije kandidatov	25
3.5.1	Dejavniki uveljavitve neformalnih praks	25
4	ANALITIČNI, RAZISKOVALNI DEL DIPLOMSKE NALOGE	27
4.1	Zakonska ureditev procesa selekcije kandidatov in pravilniki strank	27
4.1.1	Obstoj formalnih pravil, ki urejajo proces selekcije znotraj posameznih političnih strank	28
4.1.2	Inkluzivnost v procesih selekcije kandidatov	29

4.2 Inkluzivnost oz. ekskluzivnost selekcijskega postopka za parlamentarne volitve 2008 in lokalne volitve 2010	32
4.2.1 Stopnja inkluzivnosti z vidika kandidature	32
4.2.2 Stopnja inkluzivnosti z vidika selektorata	34
4.2.3 Kombinacija inkluzivnosti in ekskluzivnosti z vidika možnih kandidatov in odločanja o kandidatih za volitve v DZ 2008 in za lokalne volitve.....	37
4.4 Velikost političnih strank in stopnja odprtosti selekcijskega postopka.....	39
4.4.1 Velikost političnih strank na nacionalni in lokalni ravni in vprašanje korelacije z odprtostjo selekcijskega postopka.....	39
4.5 Formalizacija pravil.....	41
5 SKLEP IN ZAKLJUČEK.....	43
6 LITERATURA	45
PRILOGE.....	49
Priloga A: Primerjava statotov političnih strank z vidika selekcijskega postopka.....	49
Priloga B: Intervju z glavnim tajnikom stranke NSi, g. Robertom Ilcem	50
Priloga C: Intervju z gospodom Jožetom Senico, predsednikom NSi Laško	56
Priloga Č: Intervju s poslancem SD, gospodom Mirom Pretnarjem	59
Priloga D: Intervju s predstavnikom stranke SD Laško, g. Danijelom Lapornikom, kandidatom za župana na lokalnih volitvah 2010	67
Priloga E: Intervju prejet s strani glavnega Tajništva SDS, Ljubljana.....	71
Priloga F: Intervju s predstavnikom SDS Laško, g. Sandijem Sabolčki	75
Priloga G: Intervju s predsednikom Zares Laško, z gospodom Ivanom Medvedom	78
Priloga H: Intervju z glavnim tajnikom Zares, gospodom Urošem Grudnom	81

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Prikaz procesa selekcije kandidatov za volitve.....	15
Slika 3.2: Inkluzivnost in ekskluzivnost pri vprašanju možnih kandidatov.....	18
Slika 3.3: Stopnja inkluzivnost in ekskluzivnosti z vidika vprašanja sestave selektorata	19
Slika 3.4: Kombinacija inkluzivnosti in ekskluzivnosti pri vprašanju možnih kandidatov in odločanja o kandidatih	20
Slika 4.1: Inkluzivnost in ekskluzivnost pri vprašanju možnih kandidatov po političnih strankah za parlamentarne volitve 2008.....	33
Slika 4.2: Inkluzivnost in ekskluzivnost pri vprašanju možnih kandidatov po političnih strankah za lokalne volitve 2010.....	33
Slika 4.3: Stopnja inkluzivnost in ekskluzivnosti z vidika vprašanja sestave selektorata za volitve v Državni zbor 2008.....	34
Slika 4.4: Stopnja inkluzivnost in ekskluzivnosti z vidika vprašanja sestave selektorata po političnih strankah za lokalne volitve 2010.....	34
Slika 4.5: Kombinacija inkluzivnosti in ekskluzivnosti pri vprašanju možnih kandidatov in odločanja o kandidatih za parlamentarne volitve 2008 in za lokalne volitve 2010 v izbranih političnih strankah.....	37

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Pregled statotov in drugih/nizjih pravnih aktov, ki urejajo proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008 in lokalne volitve 2010.....	28
Tabela 4.2: Primerjava značilnosti procesa selekcije kandidatov – analiza statotov in drugih nizjih/notranjih aktov ter intervjujev s predstavniki političnih strank za parlamentarne volitve 2008.....	30
Tabela 4.3: Primerjava značilnosti procesa selekcije kandidatov – analiza statotov in drugih nizjih/notranjih aktov ter intervjujev s predstavniki političnih strank za lokalne volitve 2008/31	
Tabela 4.4: Prikaz neformalnih praks, ki jih navajajo intervjuvanci	41

KAZALO GRAFOV

Graf 4.1: število članov po političnih strankah na nacionalni ravni.....	39
Graf 4.2: število članov po političnih strankah na nacionalni ravni.....	39

SEZNAM KRATIC

KRATICA	POJASNILO KRATICE
DZ	Državni zbor Republike Slovenije
EP	Evropski parlament
IO	Izvršilni odbor
NSi	Nova Slovenija – krščanska ljudska stranka
OO	Občinski odbor
PR	Predsednik Republike Slovenije
SD	Socialni demokrati
SDS	Slovenska demokratska stranka

1 UVOD

Slovenski politični sistem je po svoji definiciji demokratičen¹, pri čemer imamo posamezniki – volivci pravico, da na nacionalni ravni sami izvolimo svoje predstavniško telo, na lokalni ravni pa občinski svet s prav tako izvoljenim županom. Pri tem imajo posebno pomembno vlogo politične stranke.

Seveda pa je proces selekcije kandidatov do trenutka, ko volivci pridemo na volišče in se odločamo, precej bolj kompleksen, kot se zdi na prvi pogled. Na eni strani se je potrebno zavedati vloge in interesov posameznih akterjev v tem procesu, na drugi strani pa imamo pravila, ki (bolj ali manj) omejujejo posamezne akterje pri njihovem delovanju.

Selekcija kandidatov je mnogokrat predstavljena le z vidika parlamentarnih volitev, ki jim slovenska zakonodaja namenja kar nekaj pozornosti, zanemarljivo pa samo selekcijo kandidatov. Na tem mestu lahko omenim dva temeljna zakona, ki urejata proces selekcije kandidatov, in sicer Zakon o političnih strankah² in Zakon o volitvah v Državni zbor³, ki samo selekcijo kandidatov smatrata kot domeno posameznih političnih strank. Tako 19. člen Zakona o političnih strankah v četrti alineji določa, da posamezne stranke znotraj statuten določijo postopek in tudi organ, ki naj odloča o posameznih kandidatih za parlamentarne volitve, lokalne volitve in tudi za volitve predsednika države. Drugi omenjeni zakon, Zakon o volitvah v Državni zbor pa v 42. členu določa, da »kandidate lahko predlagajo politične stranke in volivci«, 43. člen pa določa, da »politična stranka določi kandidate po postopku, določenem z njenimi pravili. Lista kandidatov se določi s tajnim glasovanjem«.

Glede na prevlado političnih strank v volilnih procesih lahko rečemo, da je selekcija kandidatov za volitve v tem primeru le »ena izmed funkcij političnih strank, ki pa jo avtorji

¹ Slovenija je demokratična republika, ki temelji na načelu razdelitve oblasti na **zakonodajno, izvršilno** in **sodno**, ima Ustavo, ki je bila sprejeta 23. decembra 1991 in ki zagotavlja parlamentarni sistem upravljanja (Vlada RS, 2010).

² ZPolS, Ur.l. RS 62/1994

³ ZVDZ, Ur.l. RS 44/1992

štejejo za najpomembnejšo funkcijo, saj je sodelovanje na volitvah lastnost strank, ki slednje loči od drugih organizacij« (Krašovec 2005, 132).

Katz (v Krašovec 2007, 114) pravi, da je »selekcija kandidatov za volitve najpomembnejša aktivnost v življenju vsake politične stranke«, saj volitve, ne le da ohranjajo demokracijo oziroma jo v nekaterih primerih celo skušajo vzpostaviti, opravljajo tudi druge funkcije, ki so pomembne za posameznika kot državljana.

V svoji diplomski nalogi se bom konkretno osredotočila na proces selekcije kandidatov za volitve, tako za lokalne volitve 2010 kot tudi za parlamentarne volitve 2008.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Cilji in pomen diplomskega dela

V diplomski nalogi bom primerjala proces selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 in proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008 z vidika inkluzivnosti in ekskluzivnosti kandidature (torej, kdo lahko kandidira) in selektorjev (kdo odloča o kandidatih), pri čemer bom skušala na podlagi teoretičnih izhodišč pojasniti značilne razlike ali podobnosti, ki nastanejo v procesu selekcije kandidatov med posameznimi izbranimi političnimi strankami na različnih ravneh volitev.

»Ker pa je ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščena posameznim strankam, lahko rečem, da zakonodajno okolje v tem primeru ne more igrati (večjega) usmerjajočega vpliva na selekcijo kandidatov v vseh strankah v posamezni državi« (Krašovec 2007, 129).

2.1.1 Pomen diplomskega dela

Pomen diplomskega dela je predvsem v tem, da kljub temu, da je opravljenih že kar nekaj raziskav in analiz procesa selekcije kandidatov za volitve, vendarle v Sloveniji ni narejene vzporednice med procesi selekcije kandidatov za parlamentarne in lokalne volitve.

2.2 Hipoteza

V svoji diplomski nalogi se bom osredotočila na raziskovanje, ki temelji na naslednji hipotezi:

Hipoteza: Raven volitev vpliva na stopnjo inkluzivnosti v posameznih izbranih političnih strankah.

Za svojo analizo sem izbrala štiri politične stranke, ki so v občini Laško nastopile na lokalnih volitvah 2010 in na parlamentarnih volitvah 2008. Merilo udeležbe političnih strank na parlamentarnih in lokalnih volitvah v Laškem je sicer izpolnilo pet političnih strank, a je bil nadaljnji izbor političnih strank pogojen z možnostjo pridobivanja podatkov in intervjujev s strani predstavnikov politični strank tako na lokalni kot tudi na nacionalni ravni. Na podlagi povedanega, lahko torej svojo analizo opravi v naslednjih političnih strankah: SD, SDS, Zares in NSi.

2.3 Metodologija

Za svojo raziskavo bom uporabila **multimetodski pristop**, pri čemer pa bom uporabila predvsem naslednje metode in tehnike:

- pregled in analiza člankov;
- analiza zakonodaje: Zakon o političnih strankah (1994), Zakon o volitvah v Državni zbor (1992), Zakon o enakih možnostih žensk in moških (2002), Zakon o lokalnih volitvah (1993);
- analiza statotov političnih strank in drugih notranjih aktov strank, ki urejajo proces selekcioniranja kandidatov;
- družboslovni intervjuji s predstavniki političnih strank na nacionalnem in lokalnem nivoju, od katerih bom pridobila tudi podatke o neformalnih procesih izbora kandidatov za parlamentarne in lokalne volitve.

Ker pa avtorji opozarjajo, da formalna zgodba procesa selekcije kandidatov ni vse, bom ob preverjanju svoje hipoteze ugotavljala tudi stopnjo formalizacije pravil v navedenih političnih strankah, tako na nacionalni kot tudi na lokalni ravni, saj že Krašovčeva in Fink-Hafnerjeva (2004, 75) opozarjata, da »dostopni podatki o uradnih merilih strankarskih selektorjev v Sloveniji ne omogočajo natančne analize, saj se v okoliščinah nevpletanja države v urejanje znotrajstrankarskih procesov, stranke praviloma izogibajo transparentnemu opredeljevanju meril izbora kandidatov za volitve«. Prav tako pa tudi Blomgren (1999, 4) opominja, da je

osredotočenost pri analizi selekcijskih postopkov zgolj na formalne postavke lahko tvegana, saj se najpomembnejši del le-tega dogaja za t.i. zaprtimi vrati v zapletenem interakcijskem procesu med različnimi akterji.

2.4 Zgradba diplomskega dela

1. del: predstavlja *uvodni del*, v katerem sem že navedla cilje in namen raziskovanja ter opredelila izhodišča in hipotezo za svoje raziskovanje.

2. del: V drugem delu bom pojasnila *teoretična izhodišča*, na podlagi katerih bom analizirala zastavljeno hipotezo (volitve, proces selekcije kandidatov, inkluzivnost oziroma ekskluzivnost z vidika kandidature in selektorata).

3. del: V *empiričnem delu* bom na podlagi postavljenih teorij analizirala statute političnih strank in drugih notranjih pravnih aktov strank in druga postavljena pravila za proces izbire oz. selekcije kandidatov za navedene lokalne in parlamentarne volitve. Pri tem bom spremljala tudi stopnjo formalizacije pravil v strankah. Tako bom analizirala tudi opravljene intervjuje s predstavniki političnih strank na lokalni in državni ravni.

4. del: V *zaključku* bom povzela sklepe diplomske naloge in na osnovi raziskave in postavljenih teoretičnih izhodišč potrdila oziroma ovrgla postavljeno hipotezo.

3 TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 Volitve

Volitve predstavljajo postopek demokratičnega odločanja o predstavnikih oziroma zastopnikih interesov in volje državljanov, konkretnije volivcev, obenem pa predstavljajo tudi legalno in zakonito sredstvo, s katerim volivci nadzorujejo oblast. Volitve kot takšne namreč predstavljajo nujen pogoj za demokratično oblikovanje tako državnih organov, kot tudi organov lokalne samouprave, saj volivci s svojimi glasovi na volitvah podajo izvoljenim »pooblastilo«, da ti odločajo v njihovem imenu (Brezovšek v Fink Hafner in Boh 2002, 51–54).

Brezovšek (v Fink Hafner in Boh 2002, 55) zapiše, da »volitve v vseh demokratičnih državah danes pomenijo temelj legitimnosti nosilcev politične moči«. In to je seveda tudi sam smoter volilnega procesa.

Seveda pa volitve opravljajo tudi **vrsto drugih funkcij**, med katerimi so pomembnejše naslednje :

- omogočajo volivcem na lokalni in državni ravni neposreden vpliv na oblikovanje in izvrševanje oblasti. Z volitvami namreč izbirajo osebe, ki bodo izvrševale oblast preko zakonodajnega telesa;
- volitve so najbolj demokratičen način personalnega vzpostavljanja in obnavljanja državnih organov in organov lokalne samouprave, so najbolj demokratičen način zamenjave ene politike z drugo;
- predstavljajo t.i. institucionalni kanal vplivanja širše skupnosti na izvrševanje lokalne oziroma državne uprave;
- integrativna funkcija volitev, ki predstavlja volitve kot pomemben faktor, ki posameznike na državni ravni neposredno uvaja v proces izvrševanja oblasti, na lokalni ravni pa v proces izvrševanja lokalne samouprave (Grad 1998, 49).

Heywood (1993, 213) pa postavi drugačno klasifikacijo funkcij volitev:

- *rekrutacija politikov*: kjer volitve predstavljajo primaren vir politične rekrutacije;
- *oblikovanje vlade*: kjer je izvršilna oblast izvoljena neposredno, se vlade oblikujejo neposredno z volitvami;

- *zagotavljanje predstavnštva*: Volitve predstavljajo sredstvo za »prenos« zahtev državljanov do oblasti;
- *vpliv na policy*: volitve opravljajo neposredno funkcijo odvrčanja oblasti od sprejemanja nepopularnih politik;
- *poučevanje volivcev* z veliko informacijami o političnih strankah, kandidatih, političnem sistemu, dosežkih vlade,... Če se s slednjimi spodbuja razpravo, potem opravljajo funkcijo izobraževanja volivcev, da ti ne postanejo apatični;
- *graditev legitimnosti*: volitve pomagajo ohranjati legitimnost tako, da zagotavljajo opravičevanje sistema vladavine;
- *krepitev elit*: volitve lahko predstavljajo sredstvo, s katerim elite manipulirajo z množico in jo tudi nadzorujejo.

Seveda pa obstaja še več različnih klasifikacij funkcij volitev, med drugimi jih Katz (v Krašovec 2007, 14) deli na *sistemske funkcije* (kjer se vprašamo, kako volitve pripomorejo k udejanjanju demokracije in kako pripomorejo k delovanju političnega sistema, v katerem jih izvajajo) in na *personalne funkcije* (pri katerih se vprašamo, kakšne so funkcije volitev za državljane in kakšne so za posameznike, ki jih volimo).

3.1.1 Več ravni volitev

Zgoraj sem navedla le ločitev volitev glede na funkcije, vendar pa je pomembna tudi klasifikacija glede na raven volitev, pri čemer ločimo državne (parlamentarne in predsedniške) volitve in lokalne volitve.

Pri obojih navedenih gre za proces demokratičnega odločanja o tem, kdo bo predstavljal voljo državljanov v predstavniskem telesu ali pa v katerem drugem pomembnem odločevalskem organu v skupnosti (Grad 1998, 50).

Prav tako pa isti avtor (Grad 1998, 50) izpostavlja pomembno korelacijo med državnimi in lokalnimi volitvami, saj, kot pravi, so »lokalne volitve posredno politično pomembne tudi na državni ravni«. Njihov največji pomen pa naj bi bil v tem, »da pomenijo nekakšen barometer političnega razpoloženja volivcev med potekom mandatne dobe parlamenta« (Grad 1998, 50).

Po drugi strani pa ne smem pozabiti izpostaviti specifične lokalnih volitev in vloge političnih strank v njih. Tako kot pravi Haček (v Brezovšek, Haček, Krašovec 2004, 24), so vprašanja lokalnega pomena v manjši meri odvisna od političnih stališč in pogledov, zato sta tudi vloga in pomen političnih strank pri lokalnih volitvah tradicionalno manjši kot pri parlamentarnih.

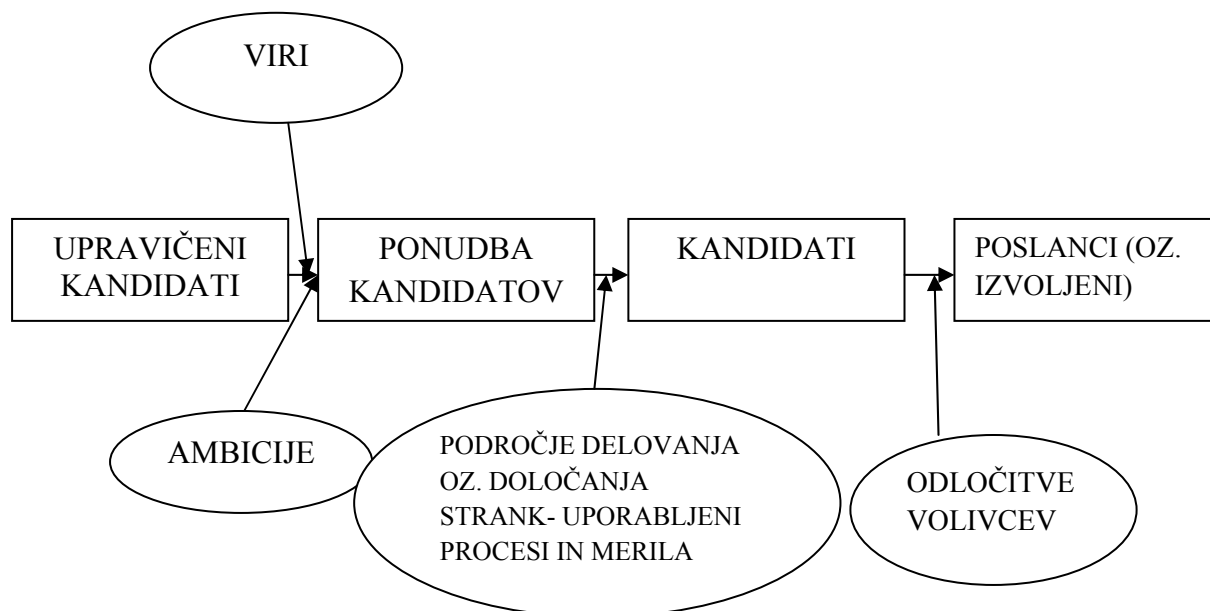
Prav tako Haček (v Brezovšek, Haček, Krašovec 2004, 24) izpostavlja, da »lahko politična stranka, ki je na državni ravni izrazito neuspešna in neznana, dobi v nekaterih lokalnih skupnostih celo absolutno večino volilnih glasov, in pa tudi obratno« (Haček v Brezovšek, Haček, Krašovec 2004, 24).

3.2 Proces selekcije kandidatov za volitve

Strokovnjaki, kot je Sartori, so opazili, da je proces selekcije kandidatov osrednja dejavnost, ki politične stranke razlikuje od drugih političnih organizacij (Sartori 1976, 64).

Raney (v Rahat 2005, 1) definira proces selekcije kandidatov kot »proces, s katerim politična stranka odloči, katera od oseb je pravno upravičena, da je imenovana na glasovnici za volitve in ki je v volilni komunikaciji tudi priporočena ali podprta«, medtem ko Erickson in Carthy (1991, 331) govorita o procesu selekcije kandidatov za parlamentarne volitve kot najpomembnejšem vidiku političnega procesa v parlamentarnih demokracijah, ki ima pomembne posledice tako za stranko, kot tudi za volivce in zakonodajno vejo oblasti.

Slika 3.1: Prikaz procesa selekcije kandidatov za volitve

Vir: Krašovec (2007, 116).

Katz (2001, 277) je mnenja, da je selekcija kandidatov nujno potrebna aktivnost vsake politične stranke; je sredstvo, preko katerega se politična stranka oziroma njen javni del na

neki način reproducira. Je centralna funkcija političnih strank v demokracijah in je ena od funkcij, ki ločuje politične stranke od drugih organizacij, ki prav tako skušajo vplivati na volilni izid in vladne odločitve. Vsekakor pa, kot pravi Katz (2001, 277), kandidat, ki je nominiran, igra pomembno vlogo pri definiciji, kaj stranka sploh je.

Konkretnije, kandidat kot oseba in kandidat kot določena vloga služi najmanj **štirim povezovalnim funkcijam znotraj politične stranke kot organizacije:**

1. Strankarski kandidati v veliki meri določajo strankino javno podobo na volitvah.
2. Kandidatura je glavna rekrutacijska pot za prisotnost v javnem delu stranke, v parlamentu.
3. Kandidati predstavljajo povezavo med centrom in periferijo na državnem in strankarskem nivoju.
4. Kandidatura je simbol politike znotraj stranke. Pomembna je zaradi vpliva in moči, ki jo imajo kandidati, ki so izvoljeni na položaje (Katz 2001, 277–280)

Sodobne politične stranke so se s svojim delovanjem pri volitvah postavile med volilno telo in predstavniško telo ter s tem močno zmanjšale vlogo volivcev v volilnem procesu. Najpomembnejši vpliv na volitvah imajo stranke s kandidiranjem. Stranke imajo namreč pravico (v nekaterih političnih sistemih celo izključno) postavljati kandidate za člane predstavniških teles. Omogočajo pa tudi njihovo izvolitev, kandidati brez podpore strank nimajo skoraj nobene dejanske možnosti, da bi bili izvoljeni (Grad 2004, 29).

Vsekakor ni dvoma, da je selekcija kandidatov za volitve pomemben dejavnik, ki odseva značilnosti stranke. Stranke se pomembno razlikujejo po načinu, kako izbirajo kandidate (Ware 1996, 259), predvsem če ni zakonodaje, ki bi v vseh političnih strankah predpisovala enake selekcije kandidatov.

3.2.1 Pomen procesa selekcije kandidatov in zakaj so ga preučevali

Sartori (1976) in Eldersveld (1982) v Krouwel (1999, 2) poudarjata izreden pomen procesa selekcije kandidatov za javne funkcije kot splošnega merila za (ne)diskriminatorne opredelitve politične stranke.

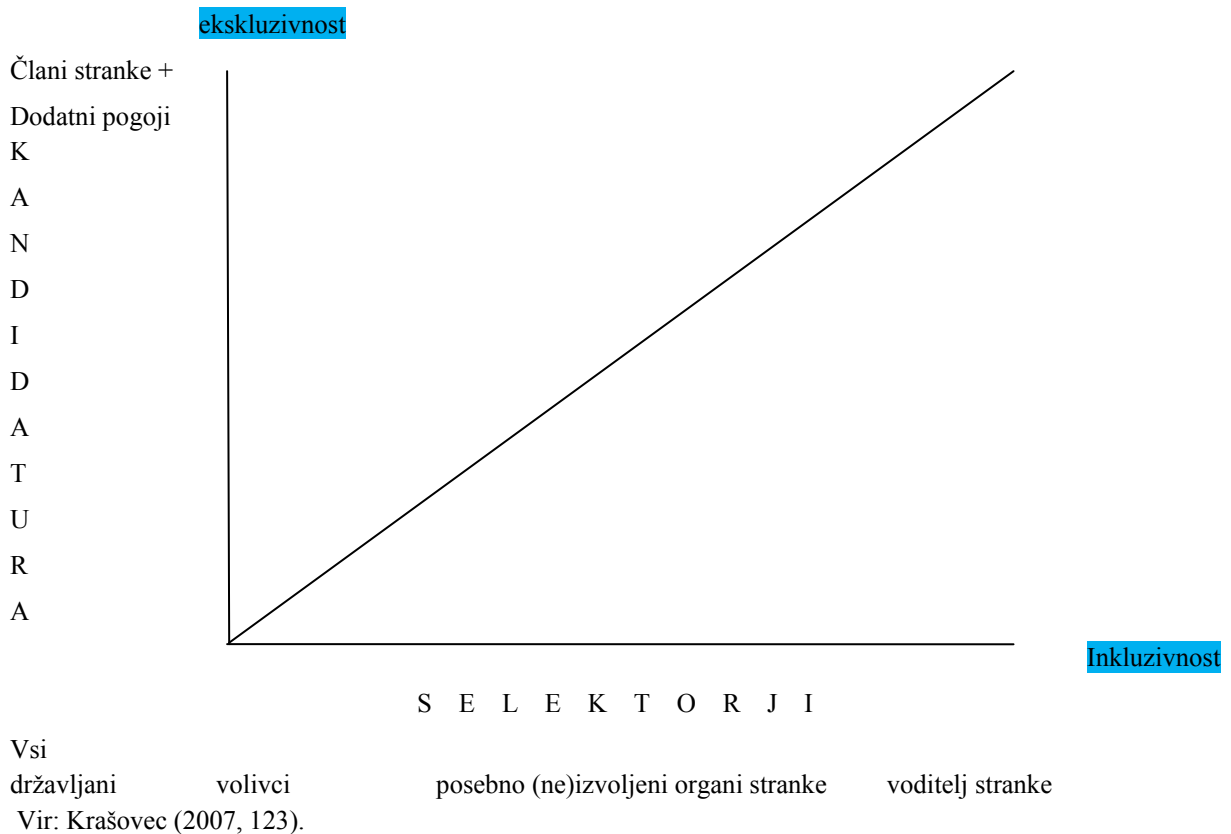
Na drugi strani pa Hazan in Rahat (v Katz 2006, 109) poudarjata, da je proces selekcije kandidatov potrebno obravnavati kot poseben in pomemben vidik zakonodaje, ki poteka znotraj strankarske arene. Sam Rahat (2005, 1) pa postavi širšo razlago pomena selekcije kandidatov, in sicer dojema selekcijo kandidatov kot tako pomemben faktor za samo demokracijo, kot je pomemben volilni sistem.

Vsekakor pa ima izbira kandidatov za volitve obsežne in pomembne posledice za politične stranke, člane stranke, voditelja in samo demokratično upravljanje. In prav s tega vidika Norris (v Katz 2006, 110) izpostavlja pomen selekcije kandidatov v smeri »moči notranjih bojev v stranki«. Gallagher (1998, 1) pa se nasprotno osredotoča predvsem na pomen kakovosti izbranih kandidatov, ki vplivajo na kakovost zakonodajnega telesa kot tudi na samo politiko države, še posebej če prihaja do drastičnih sprememb v postopkih selekcije znotraj politične stranke.

Rahat in Hazan (2001) pa na podlagi svoje študije izpostavljata tudi korelacijo med inkluzivnostjo selektorata in stopnjo demokratizacije procesa selekcije kandidatov ter odgovornostjo. Pri tem namreč Rahat in Hazan (2001, 313–314) navajata, da če je kandidat izbran s strani inkluzivnega selektorata, potem v procesu selekcije in tudi kasneje dolguje t.i. zvestobo svojim volivcem in ne samo stranki in tako lahko govorimo tudi o odgovornosti izbranih kandidatov. (Rahat in Hazan 2001, 313–314).

Kombinacijo stopnje inkluzivnosti oziroma ekskluzivnosti z vidika vprašanja možnih kandidatov in inkluzivnosti oziroma ekskluzivnosti z vidika odločanja o kandidatih lahko ponazorimo v eni sliki (Slika 3.4).

Slika 3.4: Kombinacija inkluzivnosti in ekskluzivnosti pri vprašanju možnih kandidatov in odločanja o kandidatih

3.4 Dejavniki, ki vplivajo na selekcijo kandidatov

Ker zakonodaja praviloma ne določa procesov selekcije kandidatov, se ti med političnimi strankami bolj ali manj razlikujejo, pri čemer pa ne smemo zanemariti vpliva dejavnikov, ki vplivajo na posamezne razlike oziroma podobnosti, ki jih prepoznamo med posameznimi strankami.

Gallagher (1988, 257) tako govori o dveh vrstah dejavnikov, in sicer: *institucionalnih dejavnikih*, kamor štejemo zakonska določila, državno ureditev in volilni sistem; drugi pa so *kontekstualni dejavniki*, kamor pa štejemo: politično kulturo in naravo politične stranke.

Gallagher (1988) in Lundell (2004) znotraj institucionalizacije izpostavljata predvsem dejavnik zakonskih določil, ki nekako sooblikujejo selekcijo kandidatov za volitve in tudi obliko zvrsti volilnih sistemov.

Tudi Lundell (2004) v svoji raziskavi navaja dejavnike, ki lahko vplivajo na določitev procesa selekcije kandidatov, pri čemer pa lahko prihaja do značilnih razlik tako med strankami kot tudi med državami. Lundell pri tem omeni tudi dejavnik volilnega sistema in možnost preferenčnega glasovanja (Lundell v Krašovec 2005, 141).

O vplivu različnih dejavnikov na značilnosti procesov selekcije kandidatov razmišlja tudi Cross (2008, 600), ki pa poudarja pomen naslednjih dejavnikov:

- a) volilni sistem;
- b) strankarski sistem;
- c) vloga parlamentarcev.

Pri tem avtorji največji pomen pripisujejo prav volilnemu sistemu, zato bom tudi sama namenila nekaj več besed vplivu volilnega sistema na sestavo oziroma značilnosti selektorata in na ureditve o tem, kdo lahko kandidira na volitvah.

Znotraj volilnega sistema Cross (2008, 600) izpostavlja, da gre za logiko odnosa med relativno pomembnostjo selekcije kandidatov in volilnim sistemom, kar pa se vrti okoli stopnje izbire, ki jo imajo na voljo volivci na splošnih volitvah. Tako je na primer v nekaterih sistemih faza strankarske selekcije veliko bolj pomembna kot to, da imajo volivci pravico

glasovanja za posamezne kandidate, saj raziskave kažejo, da ima na selekcijo maksimalni vpliv faza same nominacije kandidatov.

Tako Gallagher in Marsh (1988, 2) pojasnjujeta, da pogosto majhno število aktivistov v večji meri vpliva na vrednost selektorata kot pa sam vpliv volivcev, kar pa velja zlasti v volilnih sistemih, ki volivcem ne omogočajo, da izbirajo med kandidati iste stranke.

Cross (2008, 600–606) pa opozarja, da se v mnogih sistemih pojavljajo zavajajoči oz. t.i. odprti sezname kategorizacije, kjer si volivci in stranke delijo odločitev o tem, kateri kandidati bodo izvoljeni s seznama (liste). Vendar pa v teh primerih končna razvrstitev kandidatov ni določena s preferencami volivcev, ampak je v različnem obsegu odvisna od želje stranke.

Vsekakor pa lahko danes govorimo o povezanosti številnih trendov med seboj. Tako npr. Krouwel (1999) predpostavi, da večje, kot je število volilnih enot, bolj je proces selekcije kandidatov decentraliziran in večja je možnost vpliva širšega kroga članov. Nato pa Kasapović (2001, 6) znotraj volilnega sistema predstavi predvsem vpliv velikosti volilnih enot (večja kot je volilna enota, večji je vpliv centralnih delov in obratno). Hix (2004) pa poudarja pomen preferenčnega glasovanja, ki naj bi vplival na decentraliziranost same selekcije, na kar pa vplivajo predvsem lokalna poznanstva.

Tudi Epstein (v Krašovec 2007, 129) zagovarja vpliv zvrsti volilnega sistema na stopnjo (de)centralizacije v procesu selekcije kandidatov. Proporcionalni volilni sistemi naj bi zaradi večjih volilnih enot tako vodili k višji stopnji centralizacije selekcije kandidatov za volitve.

Brezovšek in Haček (v Krašovec 2004, 50) pa pravita, da če izločimo akt glasovanja, lahko med volilnim procesom in procesom kandidiranja skoraj postavimo enačaj, kajti predhodne aktivnosti v volilnem procesu niso strogo ločene in neodvisne od procesov kandidiranja v ožjem smislu. Po drugi strani pa volilni sistem po svoji opredelitvi zajema znaten krog vprašanj in problemov, ki so povezani predvsem s pogoji delovanja navzočih subjektov in njihovih institucij glede na sistem kandidiranja.

3.4.1 Vpliv dejavnika velikosti politične stranke

Lundell je ugotovil, da je pomemben dejavnik ureditve selekcije kandidatov tudi velikost politične stranke. Pri tem ugotavlja, da lahko majhne stranke uporabljajo bolj decentralizirane načine selekcije kandidatov kot velike, saj je privlačnost manjših političnih strank omejena

tako, da se morajo zanesti na moč lokalnega ugleda. Zato pa so lokalni in okrožni organi verjetno v najboljšem položaju za izbiro kandidatov. Kompleksnost velikih političnih strank pa ima centraliziran vpliv na proces selekcije kandidatov (Lundell 2004, 32).

Lundell pa tudi ugotavlja, da so za majhne politične stranke značilni odprti in prilagodljivi politični procesi, ki ponujajo boljše možnosti za sodelovanje. Velike organizacije pa so pogosto označene s kompleksnostjo, hierarhijo in birokracijo, ki je povezana tudi z višjo stopnjo centralizacije (Lundell 2004, 40).

3.4.2 Lokalne ali nacionalne volitve in odprtost selekcije kandidatov

Veliko literature, kot npr. Epstein (1980), Ranney (1981), Gallagher (1988), Katz (2001), Bille (2001), Rahat in Hazan (2001) in Lundell (2004) vsebuje implicitno predpostavko, da je proces selekcije kandidatov na lokalni ravni bolj demokratičen in tako tudi bolj inkluziven.

Na drugi strani pa Lundell predpostavlja, da so lokalni procesi tako lahko bolj elitno obvladljivi kot pa procesi na nacionalni ravni, saj je lahko odločanje o kandidatih v rokah peščici elite, pri tem pa ne smem pozabiti omeniti, da je članstvo v nekaterih strankah na lokalni ravni lahko prej maloštevilno. Pri tem pa kategorizira nacionalne volitve kot visoko centralizirane in pravi, da tako tudi manj vključujejo lokalne strankarske odbore, kadar gre za sam izbor kandidatov za volitve (Lundell v Cross 2008, 599)

3.4.3 Vpliv modernih trendov – vpliv demokratizacije

Aktualne razprave o selekciji kandidatov veliko pozornosti namenjajo vplivu demokratizacije. Demokratizacija procesa selekcije kandidatov pomeni, da se kontrolna vloga ekskluzivnega selektorata zmanjšuje, torej lahko več ljudi odloča o tem, kdo je izbran in s tem tudi kdo je predstavljen na volitvah (Pennings in Hazan 2001, 268). Predvsem pa Pennings in Hazan izpostavljata tudi drug argument pomena demokratizacije za samo selekcijo. Demokratizacija lahko namreč okrepi vlogo stranke pri izbiri kandidatov. Pri tem pa moramo upoštevati, da demokratizacija selekcijskih postopkov ni globalen trend, saj obstajajo med strankami velike razlike v stopnji, do katere odprejo svoje selekcijske postopke. Za zahodnoevropske stranke velja, da svoje procese uravnavajo in imajo zato več možnosti nadzora nad vodenjem procesa selekcije kandidatov, kar pa je ravno nasprotno, kot se dogaja v ZDA in Izraelu (Pennings in Hazan 2001, 268–270).

Najbolj pomembne posledice demokratizacije pa so milejši nadzor strank nad vedenjem svojih predstavnikov, spreminjanje zakonodajnih delovnih navad in uvajanje javnih in ekstra-strankarskih posrednikov kot osrednjih točk interakcij. Radikalnejše oblike demokratizacije pa bistveno spremenijo razmerja med strankami in kandidati, med strankami in volivci in tudi med predstavniki stranke in strankarskimi voditelji (Pennings in Hazan 2001, 271).

3.5 Formalne in neformalne prakse selekcije kandidatov

»Tisti, ki v stranki odloča o selekciji kandidatov za parlamentarne volitve velikokrat vzpostavlja (ne)formalne kriterije v procesih selekcije in (zavedno ali nezavedno) (ne)formalne kriterije lojalnosti do strank oziroma do ključnega odločevalca v njih« (Mouritzen, Norris in Krouwel v Krašovec, 2003).

Norrisova ob vprašanju določitve selekcije kandidatov za volitve v strankah najprej izpostavlja vprašanje stopnje institucionalizacije pravil selekcije kandidatov za volitve. Tako je poudarjeno vprašanje, ali je selekcija kandidatov za volitve v strankah formalno določena ali pa je neformalna.

- Če je selekcija kandidatov formalno določena, potem je zaznamovana s podrobno opredelitvijo in standardiziranimi pravili, ki so jasna tudi zunanjim opazovalcem. Formalna pravila pa se spreminjajo po predpisanih formalnih postopkih (Norris v Krašovec 2007, 114).
- Na drugi strani pa, če je selekcija kandidatov za volitve neformalna, ni podrobneje urejena in tudi nima standardiziranih pravil. Prav tako pa se neformalna pravila spreminjajo postopoma in počasi, preko neformalnih procesov, med katerimi so pogostejši socialni pritiski, medijske kampanje idr. (Norris v Krašovec 2007, 114).

Klub temu pa ne pomeni, da so pravila, ki so zapisana v formalnih dokumentih tudi najpomembnejša pravila za delovanje same politične stranke, saj neformalna pravila (kot so npr. socialne norme in drugi neformalni vzorci vedenja) pogosto predstavljajo zelo pomemben faktor v preučevanih procesih (Norris 2004, 7).

Na drugi strani pa Bille (2001, 369) opozarja, da so lahko zelo stabilni formalni dogovori znotraj selekcioniranja oblikovani tudi tako, da so zelo ohlapni in tako omogočajo strankarskim voditeljem, da brez spreminjanja formalnih pravil izvajajo povečan neformalni nadzor v selekcijskem postopku.

3.5.1 Dejavniki uveljavitve neformalnih praks

Helmke in Levitsky (2004, 730) predstavljata kot ključne naslednje dejavnike oziroma t.i. motivacije, ki vplivajo na oblikovanje neformalnih praks:

1. Akterji oblikujejo neformalne prakse tedaj, ko so formalne prakse nepopolne. Formalna pravila tako predstavljajo splošne vzorce vedenja, vendar pa ne morejo predstaviti vseh možnih situacij. Od tu izhaja, da akterji, ki delujejo v konkretnem formalnem

institucionalnem kontekstu, razvijajo norme in procedure, da lahko svoje delo opravljajo hitreje in nemoteno. Neformalna pravila tako odpravljajo težave, ki s formalnimi pravili niso predvidene.

2. Strategija za akterje, ki si želijo doseči formalne rešitve, pa jih ne morejo. Gre za situacijo, ko udeleženi akterji nimajo moči, da bi spremenili formalna pravila. Lahko pa gre tudi za t.i. drugo najboljšo strategijo tedaj, ko formalna pravila obstajajo, ampak so neučinkoviti v praksi in ne delujejo kredibilno.

3. Tretjo motivacijo za ustanavljanje neformalnih praks predstavlja zasledovanje ciljev, ki niso sprejemljivi za javnost. Tako pa neformalne prakse odigrajo pomembno vlogo predvsem zaradi svoje relativne neopaznosti.

4 ANALITIČNI, RAZISKOVALNI DEL DIPLOMSKE NALOGE

4.1 Zakonska ureditev procesa selekcije kandidatov in pravilniki strank

Proces selekcije kandidatov ni zakonsko urejen dovolj⁴ natančno in strankam dopušča fleksibilnost. V uvodu sem že omenila dva zakona, to sta **Zakon o političnih strankah**⁵ (1994) in **Zakon o volitvah v Državni zbor**⁶ (1992). Omenjenima zakonoma pa velja dodati še dva, to sta Zakon o enakih možnostih žensk in moških (2002) in Zakon o lokalnih volitvah (1993).

Zakon o enakih možnostih žensk in moških (2002) ureja predvsem ureditev pogojev za vzpostavljanje enakih možnosti žensk in moških na vseh področjih družbenega življenja, **Zakon o lokalnih volitvah**⁷ (1993) pa ureja volitve v organe lokalnih skupnosti. Postopka selekcioniranja kandidatov za lokalne volitve se dotikajo člani 50. – 53., kjer je opredeljeno, da vsaka politična stranka lahko določi kandidate za člane občinskega sveta v vsaki volilni enoti⁸. Politična stranka določi kandidate po postopku, ki je določen z njenimi pravili, pri določanju kandidatov pa smejo sodelovati samo člani stranke, ki imajo volilno pravico in stalno prebivališče v občini. Kandidate pa se mora določiti s tajnim glasovanjem (Zakon o lokalnih volitvah 1993).

Navedeni štiri zakoni tako predstavljajo edino poseganje države v ureditev procesov selekcije, kar pa pomeni, kot pravi Krašovec (2003, 80–81), da se »(lahko) zaradi tega ti procesi med posameznimi strankami bistveno razlikujejo«.

⁴ Glej opombo 5.

⁵ 19. člen Zakona o političnih strankah (ZPolS, Ur.l. RS 62/1994) v alineji štiri določa, da posamezne stranke znotraj statotov določijo postopek in tudi organ, ki naj odloča o posameznih kandidatih za parlamentarne volitve, lokalne volitve in tudi za volitve predsednika države.

⁶ Zakon o volitvah v Državni zbor (ZVDZ, Ur.l. RS 44/1992) v 42. členu določa, da »kandidate lahko predlagajo politične stranke in volivci«, 43. člen pa določa, da »politična stranka določi kandidate po postopku, določenem z njenimi pravili. Lista kandidatov se določi s tajnim glasovanjem«.

⁷ Zakon o lokalnih volitvah (ZLV, Ur.l. RS 72/1993)

⁸ Pri tem Rahat in Hazan (2001,35) navajata prisotnost **teritorialne decentralizacije**, ko lahko lokalni selektorat (lokalni voditelj, lokalni strankasrki odbor) nominira kandidate za volitve in s tem zagotavlja lokalno zastopanost.

4.1.1 Obstoje formalnih pravil, ki urejajo proces selekcije znotraj posameznih političnih strank

Politične stranke proces selekcije kandidatov urejajo na različne načine. Vendar pa vsaka izmed analiziranih političnih strank v statutu opredeljuje temeljne iztočnice samega procesa selekcije, konkretnije pa so tako procedura kot tudi naloge organov stranke v postopkih selekcioniranja opredeljene v pravilnikih oziroma v drugih/nižjih pravnih aktih. Ti pravilniki oziroma drugi/nižji pravni akti se lahko v strankah pripravljajo za posamezne volitve vedno znova ali pa imajo stranke za več zaporednih volitev isti pravilnik oziroma drug/nižji pravni akt, kar pomeni, da je pravilnik posplošen, da lahko ustreza različnim situacijam na različnih volitvah.

Tabela 4.1. prikazuje, kateri statuti in drugi/nižji pravni akti v strankah so opredeljevali postopke selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008 in za lokalne volitve 2010. Kot prikazuje Tabela 4.1, je več pravnih aktov bilo za parlamentarne volitve 2008 kot pa za lokalne volitve 2010, zato lahko rečem, da za prve obstaja tudi večja stopnja formaliziranosti.

Tabela 4.1: Pregled statotov in drugih/nižjih pravnih aktov, ki urejajo proces selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008 in lokalne volitve 2010

Politične stranke	Parlamentarne volitve 2008	Lokalne volitve 2010
Zares	<ul style="list-style-type: none">- Statut politične stranke Zares- Pravilnik za določitev kandidatne liste za volitve v DZ, EP in PR	<ul style="list-style-type: none">- Statut politične stranke Zares- Pravilnik o določanju kandidat in kandidatov za volitve v predstavniške organe lokalne skupnosti
SD	<ul style="list-style-type: none">- Statut politične stranke SD- Kriteriji za predlaganje kandidat in kandidatov SD za volitve v DZ 2008- Poslovniki volilne konvencije socialnih demokratov- Sklep o začetku kandidacijskega postopka	<ul style="list-style-type: none">- Statut politične stranke SD
SDS	<ul style="list-style-type: none">- Statut politične stranke SDS- Volilna pravila Slovenske demokratske stranke	<ul style="list-style-type: none">- Statut politične stranke SDS- Volilna pravila SDS za volitve članov občinskih svetov in županov
NSi	<ul style="list-style-type: none">- Statut politične stranke NSi- Pravilnik o določanju kandidat in kandidatov za volitve v Državni zbor	<ul style="list-style-type: none">- Statut politične stranke NSi

Primerjava statotov in drugih/nižjih pravnih aktov med političnimi strankami za *parlamentarne volitve 2008* kaže, da je bil proces selekcije kandidatov opredeljen v statutu in v vsaj še enemu pravilniku oziroma drugem/nižjem pravnem aktu politične stranke. Največ

notranjih pravnih aktov za parlamentarne volitve 2008 je imela stranka SD, ostale tri politične stranke pa so imele proces selekcioniranja opredeljen v statutu in v še enem pravilniku oziroma drugem/nížjem pravnem aktu. Pri tem pa se stranke razlikujejo tudi po tem, ali pravilnik oziroma drug/nížji pravni akt prilagajajo posameznim volitvam (SD, NSi, SDS) ali pa imajo konstanten pravilnik oziroma drug/nížji pravni akt in ga pogosto ne spreminjajo (Zares – kjer so imeli pravilnik za volitve 2008 in bodo z istim pravilnikom kandidate selekcionirali tudi za prihajajoče parlamentarne volitve).

Z analizo pravilnikov in drugih/nížjih pravnih aktov, ki so urejali proces selekcije kandidatov za *lokalne volitve 2010*, ugotavljam, da je postopek v vseh političnih strankah opredeljen v statutu in pri dveh političnih strankah še v enem pravilniku oziroma drugem/nížjem pravnem aktu (Zares in SDS).

V splošnem torej ugotavljam, da proces selekcije kandidatov za volitve urejajo formalna pravila, kar določa tudi zakon, nekatere politične stranke pa imajo te procese natančneje opredeljene še v pravilnikih oziroma drugih/nížjih pravnih aktih, kjer pa obstajajo razlike med posameznimi političnimi strankami v razmerju do ravni volitev.

Analiza statotov političnih strank z vidika ureditve procesa selekcije kandidatov

Analiza statotov v Prilogi A kaže, da le-ti precej bolj (natančno) opredeljujejo postopek selekcioniranja za parlamentarne volitve, medtem ko za lokalne volitve statuti posameznih političnih strank določajo, da obstajajo dodatni pravilniki, ki opredeljujejo postopek selekcioniranja (52. člen statuta SD, 68. člen statuta NSi, 32. člen statuta Zares). V stranki Zares statut opredeljuje tudi, da mora svet stranke izdati soglasje o kandidatih preden so ti uvrščeni na kandidatno listo. V stranki NSi statut določa vlogo sveta stranke, ki sprejema pravila za kandidiranje na lokalni ravni, OO pa sodelujejo pri določanju kandidatov na lokalni ravni. Po statutu SDS IO stranke z OO sooblikujejo predloge kandidatov in listo za lokalne volitve. Statut SD pa opredeljuje le obstoj pravilnika, ki ureja volitve v organe lokalne skupnosti.

4.1.2 Inkluzivnost v procesih selekcije kandidatov

Tabeli 4.2 in 4.3 prikazujeta stopnjo inkluzivnosti pri preučevanih procesih v selekciji kandidatov za parlamentarne volitve 2008 in za lokalne volitve 2010.

Tabela 4.2: Primerjava značilnosti procesa selekcije kandidatov – analiza statotov in drugih nižjih/notranjih aktov ter intervjujev s predstavniki političnih strank za parlamentarne volitve 2008

	ZARES	SD	SDS	NSi
Kdo lahko kandidira	Člani stranke ⁹	Vsak član stranke	Vsak polnoleten državljan RS, ki ima aktivno ali pasivno volilno pravico	Člani stranke
	Člani in nečlani stranke, največkrat predsedniki OO	Vsak član stranke	vsaka polnoletna državljanka oz. polnoleten državljan RS, ki ima pasivno ali aktivno volilno pravico	Vsi člani, ponekod tudi nečlani
Oblikovanje in določanje pravil, ki bodo veljala v procesu selekcije	Svet stranke	Predsedstvo stranke	Svet SDS	Svet NSi
	Svet stranke	Predsedstvo stranke	Statut SDS je sprejel Kongres SDS, Volilna pravila SDS pa Svet SDS	Svet stranke
Funkcija predlaganja kandidatov	Vsaka članica in član, organi stranke, poslanska skupina in klub mladih	Vsi člani stranke SD	Izvršilni odbori OO, regi. koordinacije, org. SDS, org. forumov in drugih oblik dela na dr. ravni, Kadar določi Svet SDS, lahko predlagajo tudi IO krajevnih odborov SDS ter posamezni člani	Občinski odbori, člani PS ¹⁰ , vsi organi NSi
	V I. fazi vsi člani stranke, po zaključku evidentiranja pa kolegij	vsak član stranke ter vsaka notranja organizacijska struktura ali organ stranke	Izvršilni odbor SDS	Občinski odbori
Kdo odloča o kandidatih	Kolegij predsednika	Predsedstvo stranke SD	Izvršilni odbor SDS ob posvetovanju s predsedniki OO in regijskih koordinacij SDS	Izvršilni odbor
	kolegij predsednika/ce	Predsedstvo Socialnih demokratov	Izvršilni odbor SDS	Izvršilni odbor, svet stranke, voditelj stranke
Funkcija potrjevanja kandidatov	Svet stranke	Volilna konvencija	Svet SDS s tajnim glasovanjem na predlog Izvršilnega odbora SDS	Izvršilni odbor PS
	Svet stranke	delegati volilne konvencija stranke		Svet stranke

Pri tem je zaslediti predvsem razlike med političnimi strankami v primeru lokalnih volitev 2010. Nekatere stranke namreč iščejo manjše število kandidatov (npr. NSi – 2 do 3 kandidate) in ne težijo k zapolnitvi list, medtem ko si v drugih strankah prizadevajo, da volivcem ponujajo polne liste kandidatov (predvsem SDS). Pri vseh strankah je zaznati tudi precej

⁹ Senčena polja prikazujejo podatke, pridobljene s stranki pravilnikov političnih strank.

¹⁰ Podatki pridobljeni na intervjujih s predstavniki političnih strank

majhen vpliv centralnega dela politične stranke. Izjema je stranka SDS, kjer pravijo, da je bil njihov vpliv centralnega dela politične stranke na selekcijski postopek za lokalne volitve 2010 velik, saj »izvršilni odbor oblikuje listo, ki jo mora potrditi konferenca občinskega odbora SDS, ki je najvišji organ lokalnega odbora« (SDS 2010). Sicer pa v ostalih strankah prepuščajo selekcijiranje kandidatov za lokalne volitve svojim lokalnim odborom, predvsem zaradi njihovega boljšega poznavanja kandidatov in večje vpletenosti v njihovo lokalno okolje.

Tabela 4.3: Primerjava značilnosti procesa selekcije kandidatov – analiza statotov in drugih nižjih/notranjih aktov ter intervjujev s predstavniki političnih strank za lokalne volitve 2008

	ZARES	SD	SDS	NSi
Kdo lahko kandidira	¹¹ člani politične stranke			
	Člani PS, največkrat predsedniki OO ¹²	Člani in nečlani	vsaka polnoletna državljanica oziroma polnoleten državljan RS, ki ima pasivno in aktivno volilno pravico v skladu z določili Zakona o lokalnih volitvah.	Člani in nečlani
Oblikovanje in določanje pravil, ki bodo veljala v procesu selekcije kandidatov	Svet stranke			
	Ni pravil, gre za podporo članov stranke na lokalni ravni	Oblikuje IO stranke, potrdi Zbor stranke.	Svet stranke, Izvršilni odbor stranke	Kongres stranke
Funkcija predlaganja kandidatov	Vsi člani OO in organi OO stranke		Izvršilni odbori OO SDS	
	Člani stranke	Vsak člani stranke	Člani stranke	Odbor NSi Laško in člani
Kdo odloča o kandidatih	Volilna komisija		Konference OO SDS	
	Člani stranke na lokalni ravni	Člani stranke, nečlani izpolnjujejo ankete o kandidatih	Občinski IO SDS	Lokalni odbor
Funkcija potrjevanja kandidatov	Volilna komisija		Konference OO SDS	
	Člani stranke na lokalni ravni	Zbor stranke, nato baza stranke	Izvršilni odbor SDS	Lokalni odbor, stranka izda soglasje
Vloga nacionalne ravni	Svet stranke – izda soglasje		Izvršilni odbor - soglasje	
	Pregled in izdajo potrditve kandidatov	Izda soglasje o kandidatih	Izda soglasje o kandidatih	Izda navodila za selekcijo in soglasje o kandidatih

¹¹ Senčena polja prikazujejo podatke, pridobljene s stranki pravilnikov političnih strank.

¹² Podatki pridobljeni na intervjujih s predstavniki političnih strank

Na podlagi analize statutow, drugih nižjih/notranjih pravnih aktov političnih strank in intervjujev s predstavniki političnih strank, kjer me zanimata vprašanji, kdo lahko kandidira ter kdo odloča o kandidatih ugotavljam, da so imeli *možnost kandidiranja za parlamentarne volitve 2008* v izbranih strankah člani stranke, izjema je stranka SDS, ki je z vidika možnosti kandidature za navedene volitve bila bolj inkluzivna in je tako dala možnost kandidiranja za parlamentarne volitve vsem volivcem s pasivno volilno pravico. Analiza procesa selekcije kandidatov za *lokalne volitve 2010* pa kaže podobno sliko z vidika vprašanja *možnih kandidatov*. Z vidika vprašanja *selektorata tako za lokalne volitve 2010 kot tudi za parlamentarne volitve 2008* lahko rečem, da se kaže največja vloga bodisi članov strank ali pa posebej izvoljenih organov strank (glej poglavje 4.2). Pri tem pa ugotavljam tudi, da podatki pridobljeni na podlagi analize niso popolnoma skladni s podatki, ki sem jih pridobila s strani intervjuvancev, kar je prikazano tudi v Tabeli 4.2 in Tabeli 4.3.

4.2 Inkluzivnost oz. ekskluzivnost selekcijskega postopka za parlamentarne volitve 2008 in lokalne volitve 2010

4.2.1 Stopnja inkluzivnosti z vidika kandidature

Pri vprašanju možnih kandidatov gre, kot sem že omenila, za vprašanje, kdo sploh lahko kandidira na volitvah, kdo sploh ima možnost, da je uvrščen na kandidatno listo določene politične stranke.

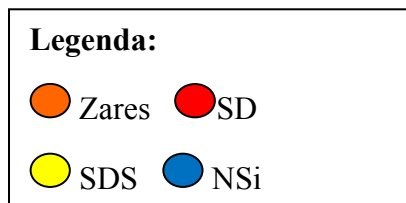
Za stranko *SDS* je lahko za parlamentarne volitve 2008 kandidiral vsak polnoleten državljan, za stranko *NSi* lahko kandidirajo člani stranke, ponekod pa tudi nečlani stranke, za stranko *SD* člani stranke. Za stranko *Zares* pa člani in nečlani stranke, saj je na preteklih volitvah za njihovo listo po besedah intervjuvanca g. Uroša Grudna kandidiralo kar $\frac{1}{4}$ nečlanov.

Analiza procesa selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 pa kaže, da so kandidati za lokalne volitve 2010 za stranko *Zares* lahko bili člani stranke, vendar pa moj intervjuvanec, g. Ivan Medved, predsednik OO *Zares* Laško izpostavi, da se na teh mestih zagotovo pojavi tudi predsednik OO.

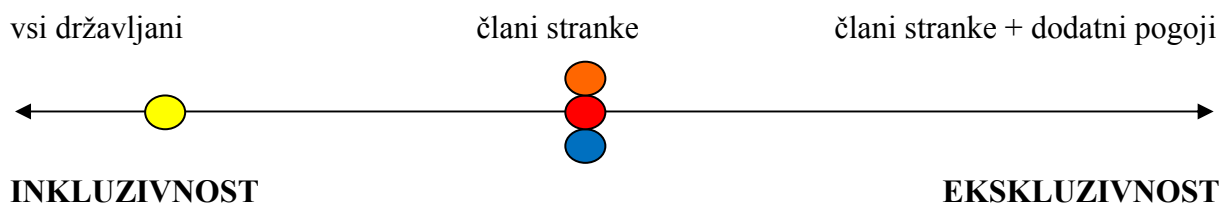
V stranki *SDS* so imeli možnost kandidiranja tako člani kot tudi nečlani stranke, vendar pa je moj intervjuvanec, g. Sandi Sabolčki, dejal, da so to po navadi sicer člani stranke, če pa se

pojavi nekdo kot boljši kandidat, ki jim ustreza, ga seveda poskušajo pridobiti. Prav tako imajo tudi v *SD* možnost kandidiranja tako člani kot tudi nečlani stranke, saj, kot je dejal g. Danijel Lapornik, dajejo kot stranka odprto možnost dejansko vsem. Enako pa zagotavljajo tudi v stranki *NSi*.

Če uporabimo kontinuum, ki sta ga pripravila Rahat in Hazan, potem lahko naše ugotovitve shematično predstavimo takole:

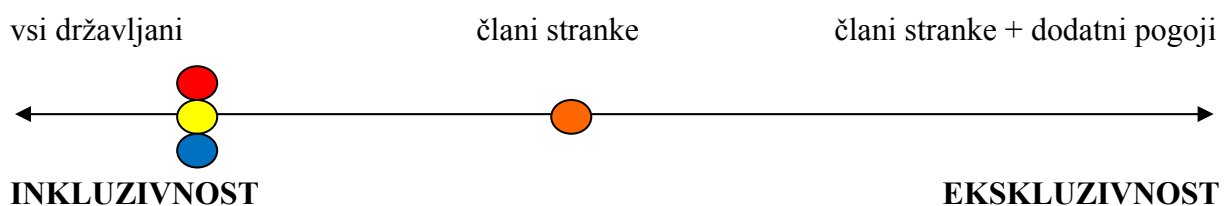
Slika 4.1: Inkluzivnost in ekskluzivnost pri vprašanju možnih kandidatov po političnih strankah za parlamentarne volitve 2008

Vir: prirejeno po Rahat in Hazan (2001, 301).

Sliki 4.1 in 4.2 prikazujeta, da je za procesa selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008 in lokalne volitve 2010 značilna relativna inkluzivnost, da pa posamezne razlike med političnimi strankami vendarle obstajajo. Po drugi strani pa lahko rečem, da skrajnosti v pogledu možnosti kandidiranja ne obstajajo, saj kandidiranje praviloma ni odprto vsem državljanom in niti ni omejeno le na člane političnih strank, ki bi izpolnjevali še dodatne formalne pogoje.

Slika 4.2: Inkluzivnost in ekskluzivnost pri vprašanju možnih kandidatov po političnih strankah za lokalne volitve 2010

Vir: prirejeno po Rahat in Hazan (2001, 301).

stranke. G. Ivan Medved pa je dejal, da so za lokalne volitve 2010 imeli glavno vlogo predvsem člani na lokalni ravni.

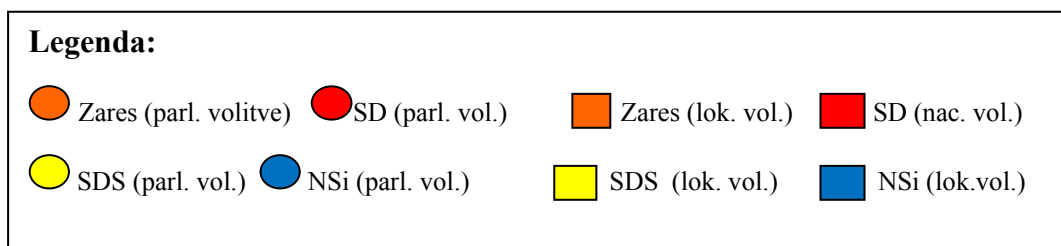
V *SD* o kandidatih za parlamentarne volitve odloča *predsedstvo stranke*, ki sestoji iz 35 članov: predsednika stranke, vodje poslanske skupine in namestnika vodje poslanske skupine, podpredsednika stranke, glavnega tajnika, predsednika Delavske zveze in člana, ki ga izvoli Delavska zveza, predsednika mladinske organizacije in enega člana, ki ga izvoli mladinska organizacija, predstavnika pokrajinskih organizacij, predsednika in podpredsednika konference, predsednice Ženskega foruma, predsednika interesnih združenj. Oba organa sta sestavljena in članov, ki so na svoj položaj izvoljeni. G. Danijel Lapornik je za stranko *SD* dejal, da je odločanje o posameznih kandidatih za lokalne volitve predvsem domena članov politične stranke *SD* Laško, čeprav velja izpostaviti, da se skozi vse mandatno obdobje na Izvršilnem odboru Laško pogovarjajo o kandidatih in jih že tako evidentirajo. Nečlani stranke pa pri selekcijiranju sodelujejo tako, da preden se kandidati pojavijo na listah, izpolnjujejo ankete o posameznih kandidatih in je tako tudi odločitev s strani stranke veliko lažja.

V *SDS* o kandidatih za parlamentarne volitve odloča *izvršilni odbor stranke ob posvetovanju s predsedniki OO* – zato se stranka na osi pomika nekoliko bolj k inkluzivnemu polu kot v že omenjenih dveh strankah. Izvršilni odbor stranke *SDS* sestavljajo: predsednik, podpredsedniki in 18 članov stranke. Ključno vlogo pri vprašanju odločanja o kandidatih za lokalne volitve v stranki *SDS* ima po pravilniku Konferenca OO *SDS*, medtem ko sem na intervjuju pridobila informacijo, da je to pristojnost Občinskega izvršilnega odbora *SDS*. Vsekakor pa gre za izvoljena organa stranke *SDS*.

V *NSi* pa o kandidatih za parlamentarne volitve odloča *izvršilni odbor stranke NSi*, ki sestoji iz predsednika stranke, dveh podpredsednikov, enega podpredsednika, ki ga izvolijo člani zunaj meja RS, glavnega tajnika, ki ga na predlog predsednika potrdi svet, šest članov izvršilnega odbora, ki jih izvoli kongres, treh članov izvršilnega odbora, ki jih na predlog predsednika potrdi svet, predsednika Mlade Slovenije, predsednice Ženske zveze, predsednika Zveze seniorjev, vodje poslanske skupine stranke v *DZ*. G. Jože Senica pa je pristojnost selektorata v stranki *NSi* za lokalne volitve opredelil kot pristojnost njihovega lokalnega odbora, ki šteje 10 članov in kjer se tudi odvijajo vsi pogovori o posameznih kandidatih.

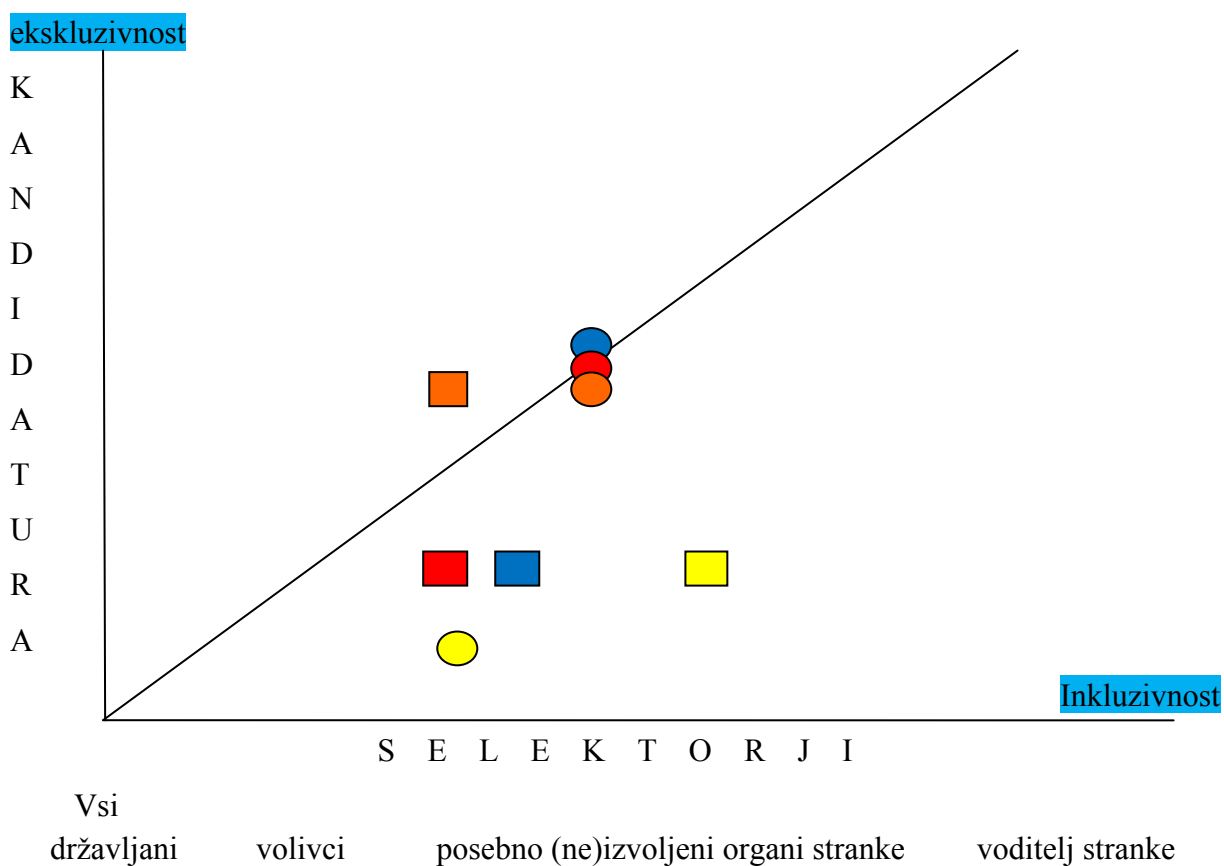
Vsaka stranka ima torej svoj organ, ki opravlja funkcijo odločanja o kandidatih. V vseh strankah pa je v *selektoratu voditelj stranke*, vendar pa ta sam nima monopolne funkcije, ampak predstavlja samo člana znotraj organa stranke, ki odloča, ali bodo posamezni kandidati nastopili na prihajajočih volitvah.

4.2.3 Kombinacija inkluzivnosti in ekskluzivnosti z vidika možnih kandidatov in odločanja o kandidatih za volitve v DZ 2008 in za lokalne volitve

Slika 4.5: Kombinacija inkluzivnosti in ekskluzivnosti pri vprašanju možnih kandidatov in odločanja o kandidatih za parlamentarne volitve 2008 in za lokalne volitve 2010 v izbranih političnih strankah

Člani stranke +
Dodatni pogoji

Vir: prirejeno po Krašovec (2007, 123).

Slika 4.5 prikazuje stopnjo odprtosti političnih strank glede na vprašanje kandidature in glede na vprašanje selektorata. Generalna slika pa kaže predvsem to, da nobena izmed obravnavanih političnih strank tako z vidika vprašanja kandidature kot tudi z vidika vprašanja selektorata, posebej ne izstopa, vendar pa obstajajo med njimi nekatere razlike.

Če primerjamo selekcijska postopka na lokalni in nacionalni ravni z vidika odprtosti kandidature, lahko ugotovimo, da je stranka SD bolj inkluzivna na lokalnem nivoju kot na nacionalnem. SDS je približno enako odprta na obeh ravneh, čeprav si centralni del stranke na nacionalni ravni v Ljubljani pripisuje veliko večji pomen z vidika kandidatur za lokalne volitve, kot ji tega pripisuje lokalna raven stranke. Stranka NSi je bolj inkluzivna na lokalnem nivoju, kar potrđita tudi oba intervjuvanca stranke, saj centralni del stranke na nacionalni ravni v Ljubljani selekcioniranje kandidatov za lokalne volitve prepušča v domeno lokalnega odbora stranke. Stranka Zares pa je z vidika vprašanja kandidature tako za parlamentarne volitve 2008 kot tudi za lokalne volitve 2010 ravno na sredini pola inkluzivnosti in ekskluzivnosti.

Če pa primerjamo politične stranke glede na raven volitev z vidika vprašanja kandidature, lahko rečemo, da so bile stranke SD, SDS in NSi bolj odprte za lokalne volitve 2010 kot pa za parlamentarne volitve 2008, kar pa ne velja za stranko Zares, kot pa sem navedla že zgoraj.

Če pa primerjamo selekcijska postopka na lokalni in nacionalni ravni z vidika selektorata ugotovimo, da se med izbranimi političnimi strankami za parlamentarne volitve 2008 in lokalne volitve 2010 kažejo nekatere razlike. Stranke SD, NSi in Zares se nahajajo na sredini osi med poloma inkluzivnosti in ekskluzivnosti za parlamentarne volitve 2008, stranka SDS pa je v točki selektorata nekoliko bolj inkluzivna, predvsem zaradi posvetovanja s predstavniki teritorialnih enot z vidika vprašanja odločanja o kandidatih. Z vidika selektorata na lokalnih volitvah 2010 pa najvišjo stopnjo inkluzivnosti kaže stranka SD, nekoliko manj inkluzivni pa sta stranki NSi in Zares, najmanj inkluzivna z vidika selektorata pa je stranka SDS, ki ima tudi sam selekcijski postopek natančno definiran tako za volitve na lokalnem kot tudi na nacionalnem nivoju. Centralni del stranke SDS (po mnenju le-te) je bil v veliki meri prisoten tudi v selekcijskem postopku za lokalne volitve 2010.

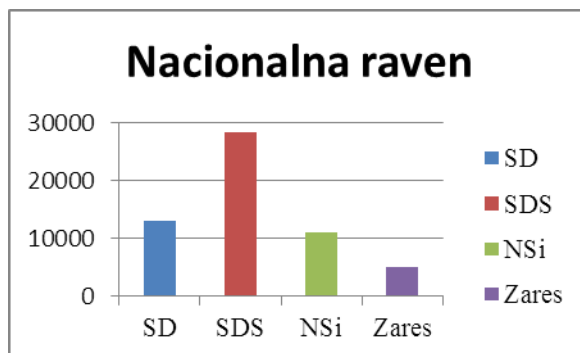
Če pa primerjamo politične stranke glede na raven volitev z vidika vprašanja selektorata ugotovim, da so bile stranke bolj inkluzivne za lokalne volitve 2010 kot pa za parlamentarne volitve 2008.

4.4 Velikost političnih strank in stopnja odprtosti selekcijskega postopka

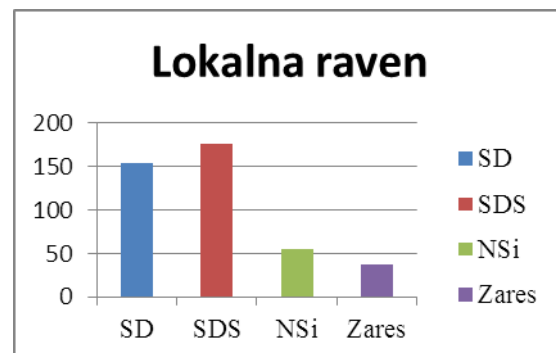
4.4.1 Velikost političnih strank na nacionalni in lokalni ravni in vprašanje korelacije z odprtostjo selekcijskega postopka

Ob raziskovanju selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008 in lokalne volitve 2010, se je kot stranski rezultat izkazalo, da očitno velikost politične stranke (kar je ugotovil tudi Lundell) vpliva na ureditev procesov selekcije kandidatov.

Graf 4.1: število članov po političnih strankah na nacionalni ravni

Graf 4.2: število članov po političnih strankah na lokalni ravni

Grafa 4.1 in 4.2 prikazujeta število članov na nacionalni ravni v posameznih, izbranih političnih strankah in število članstva v strankah na lokalnem nivoju, konkretno v Laškem. Pri tem ugotavljam, da gre tako na lokalnem, kot tudi na nacionalnem nivoju za enako razvrščenost strank po velikosti, in sicer:

$$\text{SDS} > \text{SD} > \text{NSi} > \text{Zares}$$

Pri tem ugotavljam, da je v treh točkah stranka SDS najbolj inkluzivna, kljub temu, da ima najbolj razdelane formalne koncepte selekcije kandidatov tako na lokalni ravni kot tudi na nacionalni ravni (po mnenju centralnega dela politične stranke, lokalni nivo Laško pa meni, da je proces prepuščen v njihovo pristojnost). Stranka Zares je tako na lokalnem kot tudi na nacionalnem nivoju najmanjša stranka, lahko pa tudi rečem, da je za stranko Zares značilno, da je nivo odločanja tako za lokalne volitve kot tudi za parlamentarne volitve bližje članom politične stranke.

SD je druga največja stranka tako na nacionalnem, kot tudi na lokalnem nivoju in je precej odprta za selekcijo kandidatov z vidika kandidature in selektorata na lokalnem nivoju, na nacionalnem nivoju pa je nekoliko manj odprta. Stranka NSi je relativno majhna stranka na lokalnem in nacionalnem nivoju, po odprtosti selekcijskega postopka pa se nahaja nekje vmes.

Pri tem pa moram omeniti, da je stranka Zares leta 2008 na državnozborskih volitvah nastopila prvič, zato so bili zanjo tudi specifični vzorci selekcioniranja, predvsem pa je zanje značilno, da se zavedajo, kot je dejal tudi intervjuvanec, g. Uroš Gruden, da se resnično trudijo, da v parlamentu stranko zastopajo pravi kandidati, saj so ves čas na očeh volivcem in tako tudi širši javnosti. Pri tem pa so SDS, SD in NSi stranke, ki so v slovenskem političnem prostoru že bolj uveljavljene, kljub temu pa imajo različno veliko članstvo oziroma so stranke različno velike. Torej bi pri tem kot dejavnik vpliva izpostavila predvsem vprašanje novih oziroma starih političnih strank in ne zgolj velikosti posameznih političnih strank na lokalnem in nacionalnem nivoju.

4.5 Formalizacija pravil

Ob pridobivanju podatkov za preverjanje postavljene hipoteze sem ugotovila, da se politične stranke razlikujejo tudi po stopnji formalizacije pravil. Do razlik v stopnji formalizacije pravil prihaja tako med političnimi strankami na istih ravneh volitev kot tudi med istimi političnimi strankami na različnih ravneh volitev. V splošnem ugotavljam, da je več neformalnih praks bilo za lokalne volitve 2010 kot pa za parlamentarne volitve 2008.

Tabela 4.4: Prikaz neformalnih praks, ki jih navajajo intervjuvanci

PS	Intervjuvanec	Neformalne prakse, ki jih navaja:
SD	g. Miro Pretnar	K vnovični kandidaturi za volitve v državni zbor vedno povabimo aktualne poslanke in poslance
	g. Danijel Lapornik	Opravljanje anket med volivci v Laškem, Pridobivanje mnenj gospodarstvenikov o posameznih kandidatih, predvsem županskem
SDS	g. Sandi Sabolčki	Prepoznavnost posameznega kandidata v mikro okolju
	Tajništvo SDS	Ugled in poznanost kandidata v RS in v določenem volilnem okraju; Možnost za izvolitev oziroma pričakovan dober volilni izid glede na izide javnomnenjskih raziskav; rezultati dosedanjega dela in prispevek k uresničevanju programa SDS; kandidatov javen pozitiven odnos do SDS; sposobnost za opravljanje funkcije
Zares	g. Ivan Medved	Neformalne prakse se pojavljajo in tudi zelo vplivajo na izvolitev posameznega kandidata
	g. Robert Ilc	Poznavanje kandidata, primernost kandidata, koliko časa je član stranke, koliko je v stranki aktiven, kaj vse je naredil za stranko, takšne stvari, ki jih ne moreš zapisati v pravila
NSi	g. Jože Senica	Izobrazba kandidata, določene kvalifikacije, prepoznavnost določenega kandidata, prisotnost človeških vrednot
	g. Uroš Gruden	Na osnovi anket o posameznih kandidatih ugotavljajo prepoznavnost kandidatov in izvoljivost kandidatov

Tabela 4.4 prikazuje neformalne prakse, katere so intervjuvanci navedli kot najpogostejše. Gre za prakse, ki se pojavljajo v vseh strankah, v enih bolj in drugih manj, predvsem pa so osredotočene na značilnosti kandidatov in ne toliko na samo proceduro selekcijskega postopka. Pri tem lahko omenim, da je stranka SD poleg statuta in pravilnika sprejela tudi kriterije za predlaganje kandidatk in kandidatov SD za volitve v Državni zbor 2008, kjer navajajo predvsem pogoje, pod katerimi je nekdo lahko kandidat stranke SD, ter da morajo le-ti predstavljati in zagovarjati politiko in tudi stališča stranke, spoštovati kodeks ipd. Skratka, takšnega pravilnika ni bilo zaslediti pri nobeni od preostalih strank, ali pa ga morda le nisem uspela pridobiti.

Druga formalna specifika pa se pojavlja pri stranki SDS, in sicer, da morajo lokalni odbori, preden vložijo kandidature na volilno komisijo, centralnemu delu politične stranke posredovati zapisnik o tajnih volitvah, ki predstavlja temeljni dokument znotraj selekcijskega postopka.

Na podlagi opravljene analize torej ugotavljam, da je selekcija kandidatov za lokalne volitve v veliki meri prepuščena posameznim lokalnim odborom, ki evidentirajo kandidate, pridobivajo soglasja kandidatov in v končni fazi selekcionirajo kandidate, centralni del politične stranke pa jim pri tem izda le soglasje oziroma dovoljenje za vložitev kandidature na volilno komisijo (državno ali občinsko). Ker pa je proces selekcioniranja predvsem prepuščen lokalnim odborom, se ti v večji meri poslužujejo t.i. neformalnih praks selekcioniranja in izbiranja kandidatov.

5 SKLEP IN ZAKLJUČEK

Ob svojem raziskovanju sem dognala, da je proces selekcije kandidatov tako za parlamentarne kot tudi za lokalne volitve resnično kompleksen proces. Vsaka stranka ima oblikovane različne vzorce za selekcioniranje kandidatov, tako z vidika vprašanja, kdo sploh lahko kandidira za določeno politično stranko, kot tudi z vprašanja, kdo določa kandidate, ki bodo dejansko nastopili za stranko na volitvah.

Po opravljeni analizi procesov selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008 in lokalne volitve 2010 lahko svojo hipotezo, ki se glasi:

Raven volitev vpliva na stopnjo inkluzivnosti v posameznih, izbranih političnih strankah;
potrdim.

Tekom svojega raziskovanja ugotovim, da je za lokalne volitve 2010 z vidika *vprašanja možnosti kandidiranja* značilna večja stopnja inkluzivnosti kot je za parlamentarne volitve 2008. Pri tem to ne velja za stranki SDS in Zares. Pri stranki Zares se stopnja inkluzivnosti z vidika vprašanja kandidature za oboje volitve nahaja na sredini med poloma inkluzivnosti in ekskluzivnosti. Stranka SDS pa se z vidika vprašanja kandidature tako za lokalne volitve 2010 kot za parlamentarne volitve 2008 najbolj od vseh preučevanih političnih strank nagiba k inkluzivnemu polu.

Če pa pogledamo oboje volitve z *vidika vprašanja selektorata* ugotovim, da je za lokalne volitve 2010 značilna nekoliko višja stopnja inkluzivnosti kot za parlamentarne volitve 2008. Od navedenega odstopa stranka SDS, ki se na kontinuumu inkluzivnosti oziroma ekskluzivnosti za lokalne volitve 2010 nahaja na sredini le-tega, za parlamentarne volitve 2008 pa se le nekoliko bolj približuje inkluzivnemu polu kot preostale politične stranke.

Tako lahko torej sklenem, da je za lokalne volitve značilna višja stopnja inkluzivnosti tako z vidika kandidature, kot tudi z vidika selektorata, pri čemer pa se pojavijo tudi nekatere izjeme.

Velja pa omeniti tudi, da je stranka Zares na parlamentarnih volitvah 2008 nastopila prvič, zato se znotraj preučevanih vidikov procesa selekcije kandidatov pojavljajo tudi razlike med

t.i. starimi in novimi političnimi strankami. In to bi bilo tudi smotrno vključiti v nadaljnje raziskovanje preučevanega vidika procesa selekcije kandidatov.

Ob analiziranju podatkov za preverjanje postavljene hipoteze, pa sem ugotovila, da med posameznimi izbranimi političnimi strankami prihaja tudi do razlik v stopnji formalizacije pravil, tako med političnimi strankami na istih ravneh volitev kot tudi med istimi političnimi strankami na različnih ravneh volitev.

V splošnem sem ugotovila, da je več neformalnih praks bilo za lokalne volitve 2010 kot pa za parlamentarne volitve 2008. Stranke tako kot formalna pravila navajajo tako statute, nekatere tudi pravilnike in tudi druge nižje/notranje pravne akte. Znotraj formalizacije pravil pa sem izpostavila tudi dve specifikki in sicer stranko SD, kjer so za parlamentarne volitve 2008 sprejeli tudi pravilnik za predlaganje kandidatk in kandidatov, druga posebnost pa je znotraj stranke SDS, kjer morajo lokalni odbori preden vložijo kandidaturo na volilno komisijo centralnemu delu stranke posredovati zapisnik o tajnih volitvah. Sicer pa ugotavljam, da je bil proces selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 bolj prepuščen posameznim lokalnim odborom, ki pa se v večji meri poslužujejo t.i. neformalnih praks v preučevanih vidikih selekcije kandidatov. Slednje je posledica tega, kar sem že dejala, da je za proces selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 bilo prisotnih manj formalnih pravil, kot za parlamentarne volitve 2008.

Tako lahko zaključim, da med izbranimi političnimi strankami (SD, SDS, Zares in NSi) obstajajo razlike v selekcioniranju tako za lokalne volitve 2010 kot za nacionalne volitve 2008, pri čemer pa je raven volitev zgolj eden od dejavnikov, ki vplivajo na stopnjo inkluzivnosti procesa selekcije kandidatov. Zato bi bilo smotrno v nadaljnje raziskovanje vključiti tudi druge teoretične predpostavke, v analitični del pa vključiti še kakšno občino in tudi druge politične stranke.

6 LITERATURA

1. Beyme, von Klaus. 1985. *Political Parties in Western Democracies*. Gower: Aldershot.
2. Bille, Lars. 2001. Democratizing a Democratic Procedure: Myth or Reality? Candidate Selection in Western European Parties, 1960 – 1990. *Party Politics* 7 (3): 363–380.
3. Blomgren, Magnus. 1999. *Candidate selection to the European Parliament: A comparative study of Ireland, the Netherlands and Sweden*. Mannheim: European Consortium od Political Research.
4. Brezovšek, Marjan. 2002. Volitve in politično predstavnštvo. V *Parlamentarne volitve 2000*, ur. Danica Fink Hafner in Tomaž Boh, 52–69. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Cross, William. 2008. Democratic norms and party candidate selection. Taking Contextual Factors into Account. *Party Politics* 14 (1): 596–620.
6. --- in Lisa Young. 2005. Democratic Norms and Party Candidate Selection: Taking Contextual Factors into Account. *Party Politics* 14 (5): 596–619.
7. Erickson, Lynda in R.K. Carthy. 1991. Parties and Candidate Selection in 1988 Canadian General Election. *Canadian Journal of Political Science* 24 (2): 331–349.
8. Fink-Hafner, Danica. 2004. Ali obstajajo evropske stranke in evropski strankarski sistem? V *Evropske stranke in strankarski sistem na ravni Evropske Unije*, ur. Danica Fink Hafner, 67–88. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Gallagher, Michael. 1988. Conclusion. V *Candidate Selection in Comparative Perspective. The Secret Garden of Politics*, ur. Michael Gallagher in Michael Marsh, 236–277. London: Sage Publications.
10. Gallagher, Michael in Michael Marsh. 1988. *The Secret Garden of Politics: Candidate Selection in Comparative Perspective*. London: Sage Publications.
11. Grad, Franc. 1998. *Lokalna demokracija, organizacija in volitve*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
12. --- 2004. *Volitve in volilni sistemi (druga, dopolnjena izdaja)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Gruden, Uroš. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 25. julij.

14. Haček, Miro. 2004. Lokalne volitve zgolj kot indikator za parlamentarne? V *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, ur., Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec, 22–35 in 63–74. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. Helmke, Gretchen in Steven Levitsky. 2004. Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda. *Perspectives on Politics* 2 (4): 725–740.
16. Heywood, Andrew. 1997. *Politics*. London: MacMillian Press.
17. Hix, Simon. 2004. Possibilities for European Parties: 2004 and Beyond. *London School of Economics and Political Science*. Dostopno prek: http://personal.lse.ac.uk/hix/Working_Papers/hix-possibilities_for_euro_parties.pdf (12. julij 2011).
18. Ilc, Robert. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 25. julij.
19. Kasapivić, Mirjana. 2001. Nominating Procedures in Democratic Polities. *Politična misao* 38 (5): 3-17.
20. Katz, S. Richard. 2001. The problem of Candidate Selection and Models of Party Democracy. *Party Politics* 7 (3): 277-296.
21. Katz, S. Richard. 2006. Party in democratic theory. V *Handbook of party politics*, ur. Richard S. Katz in William Crotty, 34–46. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
22. Krašovec, Alenka. 2003. Mehanizma vzpostavitve lojalnosti v slovenskih parlamentarnih strankah. *Teorija in praksa* 40 (1): 74 – 89.
23. ---, ur. 2005. *Volitve v Evropski parlament: Res drugorazredne volitve?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. --- 2007. *Volilne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
25. --- in Danica Fink-Hafner. 2004. Politične izkušnje in volitve: Posredna diskriminacija žensk. V *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, ur. Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec, 75–101. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Krouwel, Andre. 1999. *The Selection of Parliamentary Candidates in Western Europe: The Paradox of Democracy*. Mannheim: European Consortium od Political Research.
27. Lapornik, Danijel. 2011. Intervju z avtorico. Laško, 11. avgust.
28. Lovenduski, Joni in Pippa Norris, ur. 1993. If only more candidates came forward. *British Journal of Political Science* 23 (3): 373–408.
29. Lundell, Krister. 2004. Determinants of Candidate Selection: The Degree of Centralization in Comparative Perspective. *Party Politics* 10 (1): 25–47.

30. Medved, Ivan. 2011. Intervju z avtorico. Laško, 5. avgust.
31. Norris, Pippa. 2004. *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
32. NSi – Krščanska ljudska stranka. 2005. *Statut Nove Slovenije, sprejet na Kongresu NSi v Mariboru*, 19. november. Dostopno prek: <http://nsi.si/assets/files/StatutNSipreciscenobesedilo.pdf> (6. julij 2011).
33. --- 2008. *Pravilnik o določanju kandidatov in kandidatke za volitve v Državni zbor*. Ljubljana: interno gradivo.
34. Panebianco, Angelo. 1988. *Political Parties: Organisation and Power*. New York: Cambridge University Press.
35. Pennings, Paun in Y. Reuven Hazan. 2001. Democratizing Candidate Selection: Causes and Consequences. *Party Politics* 7 (3): 267–275.
36. Pretnar, Miro. 2011. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. avgust.
37. Rahat, Gideon. 2005. *Which Candidate Selection is More Democratic? European Consortium of Political Research*. UC Irvine: Center for the Study of Democracy.
38. --- in Y. Reuven Hazan. 2001. Candidate Selection Methods: An Analytical Framework. *Party Politics* 7 (3): 297–322.
39. Sabolčki, Sandi. 2011. Intervju z avtorico. Radeče, 11. avgust.
40. SD. 2005. *Statut socialnih demokratov*, 2. april. Dostopno prek: http://www.sd-ptuj.si/index.php?id=17&option=com_content&task=view (10. april 2009).
41. --- 2007. *Kriteriji za predlaganje kandidatke in kandidatov SD za volitve v Državni zbor 2008*, 26. april. Ljubljana: Interno gradivo.
42. --- 2007. *Zapisnik 25. seje predsedstva SD z dne, 26. novembra 2007 ob 16:00 v sejni dvorani TR/3*, 26. april. Ljubljana: Interno gradivo.
43. --- 2008. *Sklep o sklicu in sestavi Volilne konvencije SD za določitev kandidatnih list SD za volitve v Državni zbor*, 21. september. Ljubljana: Interno gradivo.
44. Senica, Jože. 2011. Intervju z avtorico. Laško, 12. avgust.
45. SDS. 2007. *Statut Slovenske demokratske stranke, sprejet na Kongresu SDS v Ljubljani*, 9. maj. Dostopno prek: <http://www.sds.si/menu/41> (6. julij 2011).
46. Tajništvo SDS. 2011. Intervju prejet preko e-maila. Ljubljana, 11. avgust.
47. Vlada Republike Slovenije. 2010. *Politični sistem*. Dostopno prek: http://www.vlada.si/si/o_sloveniji/politichni_sistem/ (3. julij 2011).

48. Ware, Alan. 1996. *Political Parties and Party Systems*. Oxford: Oxford University Press.
49. *Zakon o enakih možnostih žensk in moških (ZEMŽM)*. Ur. l. RS 59/2002 (14. julij 2011).
50. *Zakon o lokalnih volitvah (ZLV)*. Ur. l. RS 72/1993 (14. julij 2011).
51. *Zakon o političnih strankah (ZPolS)*. Ur. l. RS 62/1994 (14. julij 2011).
52. *Zakon o volitvah v Državni zbor (ZVDZ)*. Ur. l. RS 44/1992 (14. julij 2011).
53. Zares. 2007. *Statut stranke Zares, sprejet na konvenciji Zares v Ljubljani*, 6. oktobra. Ljubljana: Interno gradivo.
54. --- 2008. *Pravilnik za določitev kandidatne liste za volitve v Državni zbor, Evropski parlament, za volitve predsednice oziroma predsednika Republike in za volitve v druge predstavniške organe na ravni države in EU*, 26. marec. Ljubljana: Interno gradivo.
55. --- 2010. *Pravilnik za določitev kandidat in kandidatov za volitve v predstavniške organe lokalne skupnosti*, 4. september. Ljubljana: Interno gradivo.

PRILOGE

Priloga A: Primerjava statotov političnih strank z vidika selekcijskega postopka

PS	STATUT POLITIČNE STRANKE*
Zares	<p>5.člen: vsak(a) član(ica) da kandidira za uvrstitev na kandidatne liste stranke za volitve v predstavniška telesa.</p> <p>13. člen določa naloge in pristojnosti Sveta stranke v selekcijskem procesu: Svet stranke vodi postopke volitev za vse organe na državni ravni organiziranosti; Svet določa kandidatke in kandidate za volitve v DZ in EP, za volitve PR in za volitve v druge predstavniške organe na ravni države in EU; Svet sprejme pravilnik o določanju kandidat in kandidatov za volitve v DZ in EP, za PR in za volitve v druge predstavniške organe na ravni države in EU; Svet sprejema usmeritve stranke za volitve v predstavniške organe na ravni države in EU;</p> <p>32. člen opredeljuje govori o volitvah v organe lokalnih skupnosti: kandidate za volitve v lokalni skupnost se določi s tajnim glasovanjem in v skladu s pristojno zakonodajo. OO mora po opravljenem evidentiranju in pred odločanjem o kandidatih za župane ter za najvišje funkcionarje pokrajin zaprositi svet stranke za soglasje za uvrstitev posamezne kandidatke oziroma kandidata na kandidatno listo. Podrobnejši postopek določanja kandidat in kandidatov ter kandidatnih list za volitve opredeli poseben pravilnik, ki ga sprejme svet stranke.</p>
NSi	<p>10. člen določa, da člani politične stranke lahko v skladu z zakonom in s programom PS kandidirajo za javne funkcije;</p> <p>26. člen – Svet politične stranke sprejema pravila za postopek kandidiranja za volitve v DZ, EP, za PD in volitve v LS</p> <p>30. člen – Izvršilni odbor vodi predvolilne postopke, potrjuje kandidate za poslance v DZ in EP, potrjuje kandidate stranke za ministre in državne sekretarje;</p> <p>53. člen – OO sodeluje pri določanju kandidatov na državnih, evropskih in lokalnih volitvah, vodi kandidacijski postopek za župana, občinske svetnike in druge organe v občini</p> <p>68. člen – pravila za kandidiranje na državnih, evropskih, lokalnih in drugih volitvah sprejme svet stranke na predlog izvršilnega odbora stranke</p>
SDS	<p>6. člen – vsak član lahko kandidira kot predstavnik SDS v organe oblasti;</p> <p>12. člen – Svet SDS na predlog Izvršilnega odbora SDS določi kandidata za volitve predsednika države in kandidate oziroma listo kandidatov za državni zbor in kandidate oziroma listo kandidatov za Evropski parlament;</p> <p>15. člen – IO SDS v sodelovanju z izvršilnimi odbori OO SDS sooblikuje predloge kandidatov in kandidatnih list za organe lokalnih skupnosti in oblikuje predloge kandidatur oziroma kandidatnih list za funkcije v organih države Slovenije;</p> <p>22. člen – kandidat(ka) je lahko vsak(a) polnoleten(na) državljan(ka) RS, Možne kandidate predlagajo Izvršilni odbori občinskih odborov SDS, regijske koordinacije SDS, organi SDS, organi forumov in drugih oblik dela SDS na državni ravni. Kadar tako določi Svet SDS s sklepom, lahko morebitne kandidate predlagajo tudi izvršilni odbori krajevnih odborov SDS ter posamezni člani. Predlogi kandidatur za organe RS, ki se volijo na državni ravni, se pošljejo državnemu volilnemu štabu SDS, ki ga imenuje Izvršilni odbor SDS. Določajo tudi merila pri izbiranju kandidatov.</p>
SD	<p>7. člen – vsak član/članica ima pravico da kandidira na strankinih listah za volitve;</p> <p>25. člen – predsedstvo odloča o kandidatkah in kandidatih stranke za državne funkcije</p> <p>52. člen - Postopek določanja kandidatov ter list za državnoborske volitve, volitve poslancev EP, volitve v državni svet, volitve PR, volitve v občinske in mestne svete ter volitve županov opredeli poseben pravilnik, ki ga sprejme predsedstvo stranke. Kandidate za volitve v DZ in za poslance EP določi na predlog predsedstva stranke konvencija stranke</p> <p>53. člen - Po vsakokratnih parlamentarnih volitvah članice in člani organov ter individualni organi v stranki ponudijo v preverjanje svoj mandat.</p>

Priloga B: Intervju z glavnim tajnikom stranke NSi, g. Robertom Ilcem

1. »Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je najpomembnejši vidik političnega procesa v parlamentarnih demokracijah in ima posebne posledice za stranke, volivce in zakonodajno vejo oblasti« (Carty v Krašovec 2000, 39).

Kakšno vlogo predstavlja ta proces v organizaciji Vaše stranke, kolikšen pomen temu procesu po Vašem mnenju posvečate v stranki?

V naši stranki, NSi, je proces selekcije kandidatov pomembna stvar. Tako npr. sedaj še ne vemo, kdaj bodo prihodnje volitve, pa se že ukvarjamo s tem. Se pravi, to je nek daljši proces in vsaka resna stranka se na to pripravlja več časa. Torej, znotraj naše stranke predstavlja ta proces daljše časovno obdobje, ki je sestavljeno iz nekega evidentiranja, potem so tu razni pogovori in potem šele končno izbira, kdo bo kje kandidiral in potem organi stranke potrdijo to na koncu. Mislim, da si vsaka resna stranka vsaj pol leta če ne že leto pred volitvami vzame čas in pogleda, kateri obrazi bodo kandidirali.

2. Kot ugotavljajo, so nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščene strankam. *Katere podlage (notranji pravni akti) za proces selekcije kandidatov so bile prisotne v Vaši stranki na zadnjih parlamentarnih volitvah 2008?*

V skladu z zakonom, mora vsaka stranka imeti poleg statuta tudi lastna pravila in v skladu s pravili smo mi opredelili predvsem samo postopek oziroma proceduro. Sama selekcija pa je predvsem interna zgodba, ki niti ni zapisana natančno v nekih pravilih. Konkretno pa smo imeli pravilnik o določanju kandidatov za volitve v DZ.

3. *Procesi selekcije kandidatov se med političnimi strankami bolj oziroma manj razlikujejo. Kaj je po vašem mnenju ključni dejavnik, ki vpliva na to, da se procesi med posameznimi strankami razlikujejo, ali pa se ne razlikujejo?*

Menim, da imamo večje oziroma bolj resne stranke podobno urejene procese selekcije kandidatov. Sicer pa menim, da je pomemben ustroj same stranke, kakšna je zgodovina stranke, notranja demokracija stranke, to so recimo nekateri ključni dejavniki, ki pa jih opredeljuje statut stranke. Potem je npr. pomembno, da imajo v nekaterih strankah večjo težo lokalni odbori, nekje ima večjo težo vodstvo stranke, torej centralizacija. Vse to so dejavniki, ki se potem pokažejo v različnosti selekcijskih procesov. Pri nas res na koncu potrdi vodstvo stranke vse kandidate, na koncu je to pri nas torej izvršilni odbor stranke, medtem ko v samem postopku ima veliko vlogo naša občinska mreža, odbori, teren. Smo zelo

demokratska stranka in se tudi znotraj veliko pogovarjamo o tem, tako da v vsakem primeru skušamo priti do konsenza, med vodstvom in lokalnim odborom glede nekega kandidata, če se pojavi različno mnenje. Se pa poslužujemo tudi ankete, javnega mnenja,

4. Kdo v Vaši stranki, oziroma kateri organ opravlja funkcijo oblikovanja pravil, ki bodo veljala v selekciji kandidatov?

Kdo je sprejel pravila?

Taka pravila pri nas v stranki sprejme Svet stranke, ki je tudi najvišji organ med dvema kongresoma. Pravila pa pripravimo tu, na sedežu stranke, v glavnem tajništvu, gotovo pa jih bo prej preveril še izvršilni odbor stranke, kot najbolj operativno vodstvo stranke. Pri oblikovanju takšnih pravil pa sodelujejo tudi pravniki in tako naprej, ker gre za pravni akt.

5. Kdo je imel možnost kandidiranja na volitvah v DZ leta 2008?

Mi smo imeli do sedaj vedno tako, da smo za vsake volitve sprejemali pravila posebej, kljub temu, da zakon tega ne predvideva – zakon pač samo predvideva, da mora imeti stranka sprejeta pravila za določanje kandidatov za volitve. Sicer pa pri nas, tako kot v vsaki resni stranki, najprej kandidiramo svoje člane – to je nekako ta osnovni pogoj, da je posameznik član neke stranke, ni pa to pri nas izključujoč pogoj, je vsekakor pomemben pogoj, in vsekakor pogledamo med svoje člane, saj je to konec koncev zato vendar tudi smiselno članstvo. Imamo seveda napisano, da je pogoj članstvo v stranki, po drugi strani pa imamo tudi okolja, kjer smo mogoče tudi prosili kakšno osebnost, da bi kandidirala za nas in je stranka tudi to dopustila. Teh primerov je zelo malo, so zelo redki, vendar pa so. Načeloma pa seveda kandidirajo člani stranke, potem pa seveda gremo po neki notranji selekciji, ki se ji reče koliko časa je nekdo član stranke, koliko je aktiven, kaj vse je za stranko naredil, to so neki interni pogoji, ki jih nekako vedno definiramo sproti. Potem so pa seveda tudi nekateri pragmatični, koliko je nekdo prepoznaven v nekem okolju, koliko je seveda primeren, koliko je kot oseba doprinesel k stranki, vse to je pomembno in vse to je potrebno nato sestaviti v zgodbo in se na koncu seveda odločiti.

6. Kdo je imel možnost kandidiranja na lokalnih volitvah 2010?

Ja, na lokalnih volitvah je zadeva nekoliko drugačna. Morate vedeti, da smo na lokalnih volitvah mi kandidirali v 190. občinah in smo imeli tudi več ali manj polne liste. Se pravi, da smo skupno kandidirali okoli 3000 ljudi na listah. Od tega je bilo približno 60% članov stranke, ostalih 40% pa nečlanov. Mi tega seveda nismo jemali kot neko slabost, ampak kot nek uspeh stranke, da smo uspeli pritegniti na našo listo tudi ljudi, ki niso člani stranke in jih

mi nekako imenujemo simpatizerji. Na lokalnih volitvah so v naši stranki ta vrata kandidiranja bolj odprta tudi za nečlane stranke kot na državnozborskih volitvah. Namreč, mi se nekako zavedamo, da nekdo, ki ima funkcijo svetnika ne igra neke usodne funkcije za stranko, lokalno je seveda pomembno, v celotnem pogledu pa ne. Za v parlament pa izvolimo par ljudi, ki zastopajo stranko praktično vsak dan. In tukaj si ne upamo pripeljati nekoga notri, ki ga ne poznamo in ne vemo, ali bo zvest, lojalen... tako da so lokalne volitve za našo stranko bolj širša zgodba, državnozborske volitve pa ožja zgodba.

7. Kdo je imel pri volitvah v DZ 2008 ključno vlogo pri vprašanju možnih kandidatov – predlaganje kandidatov? So to morda:

a) vsi državljani;

b) člani PS;

c) člani, za katere so bili določeni dodatni pogoji (če da, kateri pogoji so to)

d) drugo: teren – občinski odbori, kjer pa ni bilo ideje s strani lokalnih odborov, je vodstvo samo poskušalo poiskati kandidate. Imeli smo tudi primere, ko so ljudje iz enega konca Slovenije kandidirali na drugem koncu Slovenije. Vzroki so različni – ali, da smo šibki na tem območju, ali karkoli drugega.... Teh primerov sicer ni veliko, nekaj jih pa seveda je.

Se morda lahko kandidati predlagajo tudi sami? **DA/NE**, v glavnem gre za člane, ki so aktivni v stranki, čeprav ljudje redko rečemo, da bi se javili sami, se pa tudi, seveda.

8. Kdo je imel pri lokalnih volitvah 2010 ključno vlogo pri vprašanju možnih kandidatov – predlaganje kandidatov? Je to morda:

a) vsi državljani;

b) člani PS;

c) člani, za katere so bili določeni dodatni pogoji (če da, kateri pogoji so to)

d) drugo: lokalni odbori

Ja, moramo še to vedeti, da pri predlaganju za lokalne volitve končno listo npr. v Laškem ni potrjevalo vodstvo stranke! Pri nas ta pravila za leto 2008 niso bila takšna, da bi potrditev moralo dati vodstvo stranke. Županske kandidate ja, listo za občinski svet pa ne. Ampak je občinski odbor npr. Laško podprl listo kandidatov za občinski svet Laško. To je seveda neka logika, saj gre za njihovo okolje, ki ga vodstvo ne pozna. Tako da je na lokalni ravni drug nivo odločanja kot na državnozborskih volitvah. Tudi pri županskih kandidatih mora potrditi

občinski odbor, izvršilni odbor stranke pa izda samo t.i. soglasje. Tako da so potrjevali lokalni odbori, ki so imeli odločilno vlogo.

9. Ali lahko opišete vlogo lokalnih odborov skozi selekcijski proces za parlamentarne volitve 2008?

Gre za vlogo le-teh v fazi evidentiranja in predlaganja kandidatov.

10. Kdo vse je še sodeloval v procesu selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008? In kakšna je vloga navedenih v procesu selekcije kandidatov?

Za vsake volitve imamo volilni štab stranke, ki ima tudi neko vlogo pri tej zgodbi, čeprav nima odločilne vloge, ima pa svetovalno vlogo. Volilni štab se vedno oblikuje za potrebe volitev. Potem je izvršilni odbor stranke, vodstvo stranke, predsednik stranke, se pravi to so različni faktorji, ki so vsak po svoje imeli nek vpliv na to, kdo in kaj in tako naprej.

11. Na lokalni ravni pa bi morda poleg lokalnih odborov izpostavili še koga?

Težko, morda lahko izpostavimo samega predsednika občinskega odbora stranke, ali pa sam lokalni odbor potem.

12. Vlogo katerega od naštetih bi torej izpostavili v tem procesu selekcije kandidatov v segmentu odločanja o kandidatih za državnozborske volitve 2008?

a) voditelja stranke

b) poseben organ stranke: _____

d) članov stranke

e) volivcev – ki ni nujno, da so člani politične stranke.

To se pravi organ – to je izvršilni odbor, ki je seveda izvoljen in svet stranke in pa voditelj stranke.

13. Ali menite, da bi lahko govorili o morebitnih značilnostih selekcijskega postopka na osnovi velikosti političnih strank?

ja, zagotovo ima tudi sama velikost politične stranke vpliv. Večja kot je stranka, več kot ima organov, več kot ima torej članstva,... Seveda ima to vpliv. Mi nismo majhna stranka, saj imamo 10000 članov, smo prisotni v 190. občinah. Ampak so še večje stranke in se verjetno to odlikuje tudi v samem procesu selekcije. Ker moramo vedeti, da ima večja stranka tudi večje interese. Večja kot je stranka, več ljudi se skuša skozi njo afirmirati in kandidirati in tako naprej. Jaz tudi priznam, kot sem že rekel, da moramo po nekaterih okrajih prav prositi ljudi,

da kandidirajo na naši listi in imamo določene okraje, kjer moramo pa izbirati med kandidati. Na pravni ravni verjetno ni nekih razlik, so pa gotovo v operativnem smislu.

FORMALIZACIJA PRAVIL

14. Kaj je v vaši stranki bistveno, kar urejajo ta formalna pravila? V čem se ta pravila ločijo od drugih političnih strank? Ali se morda sploh ne?

Ja, razlike so npr. v tem, kateri organ potrди kandidate, pri nas je to konkretno Izvršilni odbor, nekatere stranke imajo, da kandidate potrди Svet stranke, lahko tudi predsednik, to je razlika, se pravi organ odločanja. Potem je odvisno s kakšno večino, npr. navadna, dvotretjinska, ne vem... mi imamo navadno večino. Povesod mora biti tajno, ker to seveda določa zakon. Potem tudi ta proces, kako priti do posameznega kandidata. Potem morda nekje lokalni odbori niso vključeni, pri nas so. Se pravi vse te stvari so lahko različne od stranke do stranke.

15. Katera so bistvena neformalna vendar pomembna pravila, katera so veljala za pretekle parlamentarne volitve 2008? Katera so najpomembnejša?

To so poznanost kandidata, primernost kandidata, koliko časa je član stranke, koliko je v stranki aktiven, kaj vse je naredil za stranko, takšne stvari, ki jih ne moreš zapisati v pravila

16. Za konec pa vas prosim, če mi lahko postopek selekcije kandidatov za državnozborske volitve 2008 na kratko predstavite z bistvenimi koraki, predvsem z vidika kandidate in selektorata znotraj politične stranke.

Najprej se začne z idejami na lokalni ravni, torej poziv stranke, da iščemo kandidate za volitve, ker se volitve seveda bližajo, stranka da torej en signal na teren. Potem se sestanemo z vsemi lokalnimi odbori na terenu, se pogovarjamo o kandidatih, pišemo imena itd. temu procesu mi torej rečemo evidentiranje kandidatov, vendar to še ne pomeni, da imamo v tem času že soglasje kandidata, ni nujno, da smo v tem času že povprašali kandidata, ali želi kandidirati, seveda pa potem že gremo človeka vprašati, ali bi kandidiral, opravljajo se razgovori. Pristojnost evidentiranja imajo pri naši stranki vsi organi stranke, kar ki se ukvarjajo vsak s svojim segmentom. In v naše statutu, predvsem pri mladih, ženskah in seniorjih tudi piše, da imajo možnost predlaganja kandidatov. Proces seveda skoordiniira glavno tajništvo stranke, kot operativno seveda. Seveda pa kot je zapisano v statutu, lahko vsak član oziroma članica NSi predlaga kandidata za volitve. Kar pomeni, da smo imeli leta 2008 zelo odprt proces selekciranja kandidatov. Kandidati in kandidatke za poslance

oziroma poslanke pa so lahko samo člani stranke, lahko pa je morda možna tudi kakšne izjema. Potem je zaradi naše organiziranosti potrebno tudi usklajevanje znotraj več občinskih odborov o posameznih kandidatih. Tukaj kot mediator, koordinator včasih posreduje tudi vodstvo stranke, včasih je koga potrebno prepričati v eno ali drugo smer, vendar se zelo redko posreduje s kakšno avtoriteto. Potem pa sledi faza izbiranja kandidatov, ko posameznih podpiše soglasje in privoli v kandidaturo in potem sledi še faza potrjevanja oziroma sprejemanja kandidatov, potrjevanje liste, ki pa poteka v organih stranke, ki pa je po navadi zgolj formalnost, vendar pa mora biti. Ko pa izvršilni odbor sprejme listo, končen predlog te liste predlaga predsednik stranke. Se pravi, da sprejme izvršilni odbor stranke, ampak nekdo pa mora biti predlagatelj, se pravi, če predsednik ne predlaga nekoga za kandidata, ne more kandidirati, lahko pa izvršilni odbor tudi zavrne predsednikov predlog, potem pa potrjuje listo Svet stranke. Potem pa seveda sledi še tajno glasovanje.

Priloga C: Intervju z gospodom Jožetom Senico, predsednikom NSi Laško

Število članov stranke NSi – državna raven: 11000

Število članov stranke NSi – Laško: 55

1. »Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je najpomembnejši vidik političnega procesa v parlamentarnih demokracijah in ima posebne posledice za stranke, volivce in zakonodajno vejo oblasti« (Carty v Krašovec 2000, 39).

Kakšno vlogo predstavlja ta proces v organizaciji Vaše stranke na lokalni ravni, kolikšen pomen temu procesu po Vašem mnenju posvečate v stranki na lokalni ravni?

Pri nas v stranki je ta proces pogojen z iskanjem dobrih kandidatov in nimamo nekakšnih zelo strogih pravilnikov za selekcioniranje kandidatov. Po navadi se o kandidatih soglasno dogovorimo. Je pa pri nas ta značilnost, da nimamo takšne gneče kandidatov, da bi se ti pulili za določena mesta, saj gre pri kandidatih nekako za žrtev, tako vsaj sam kandidaturo smatram. Pri nas ni velikega števila kandidatov, zato tudi ni nekakšne selekcije.

2. Kot ugotavljajo, so nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepustile posameznim političnim strankam. Katere podlage (notranji pravni akti) za proces selekcije kandidatov so bile prisotne v Vaši stranki na zadnjih lokalnih volitvah 2010?

Ja, točno tako. Mi mogoče dobimo kakšen napotek z vrha stranke že, ampak nimamo postavljenih pogojev, da mora biti posamezni kandidat član politične stranke, zagotovo mora biti simpatizer, iščemo pa kandidate, ki so komunikativni, izobraženi, da poznajo določene problematike glede na to, ali gre za lokalne ali državnozborske volitve, skratka iščemo v tej smeri. Sicer pa imamo ponavadi enega ali dva kandidata, tri pa že težko. Marsikdo bi rad sodeloval, vendar pa kandidiral in se izpostavljal, ... bi se redko kdo rad.

3. Kdo v Vaši stranki, oziroma kateri organ je oblikoval pravila, ki so veljala v selekciji kandidatov za lokalne volitve 2010? Kdo je sprejel pravila?

Predvsem gre tu za statut politične stranke, ... kandidirajo lahko predvsem naši simpatizerji, zaželjeno pa je, da tisti, ki je potrjen za kandidata nekako potem postane član naše stranke, v samem začetku pa ni pomembno, da je član naše stranke.

4. Kdo vse je lahko predlagal kandidate za lokalne volitve 2010 za vašo stranko?

Za našo stranko je lahko kandidate predlagal naš Odbor, ki šteje 10 članov, sestajamo se enkrat mesečno in vsi iščemo različne variante, vsak ima možnost predlaganja kandidatov, sicer pa imajo možnost predlaganja tudi vsi drugi naši člani, če imajo kakšen dober predlog. Največ pa kot sem že omenil, smo imeli 2 ali morda 3 kandidate, ki pa so bili vsi predlagani s strani članov našega Odbora.

5. Ali lahko opišete vlogo lokalnega odbora skozi selekcijski proces za lokalne volitve 2010?

Pridobivali smo vse podatke, potem da smo skupaj s kandidate izpolnili kup formularjev, ki jih je potrebno preveriti ali so podatki uredu, skrbeli smo, da smo pravočasno oddali vse potrebno na OVK. Sicer pa smo imeli tudi volilni odbor, ki je sestavil lestvico, kdo bo nastopil na prvem mestu, na drugem itd.

6. Vlogo katerega od naštetih bi torej izpostavili v tem procesu selekcije kandidatov v segmentu odločanja o kandidatih za lokalne volitve 2010?

a) voditelja stranke;

b) določenega organa stranke: LOKALNI ODBOR, ki ves čas deluje zelo homogeno, nikoli ni prišlo do bistvenega razhajanja v mišljenju glede kandidatov, ni prišlo do rivalstva, ki je značilno za nekatere politične stranke. Eno težo ima sigurno tudi moja beseda, kot beseda predsednika, ampak sigurno je ta teža manjša kot teža odbora.

d) članov stranke;

e) volivcev – ki ni nujno, da so člani politične stranke.

7. Ali menite, da bi lahko govorili o morebitnih značilnostih selekcijskega postopka na osnovi velikosti političnih strank?

Ja, menim, da bi lahko govorili ja.... Večje politične stranke imajo več kandidatov, večja stranka ima tudi večjo podporo. Mi imamo precej majhno članstvo, imamo 55 članov, pa imamo zato tudi manj kandidatov, manjšo podporo. Zraven pa tudi mi delujemo na drug način kot druge stranke, saj poudarjamo te moralne vrednote, poštenost, zato verjetno tudi ne prihaja do tega, da bi se posamezniku pulili za določena mesta. Sam vedno iščem nekega drugega kandidata, ki bi kandidiral za našo stranko, kandidata, ki bi bil boljši od mene.

8. Politične stranke se zaradi nezavezanosti formalnim pravilom poslužujejo tudi neformalnih praks. S katerimi neformalnimi praksami ste se sami soočili na zadnjih lokalnih volitvah 2010?

Res nimamo zapisano, da mora kandidat imeti visoko izobrazbo, določene kvalifikacije, prepoznavnost določenega kandidata,... Vsi pa dobro vemo, da če posameznik ni prepoznaven ne bo dobil visokega števila glasov. Mi seveda posameznega kandidata tudi preverimo, ko ga postavimo, predvsem pa se zavzemamo za prisotnost človeških vrednot: poštenost šteje največ, prepoznavnost pa je potem tista, ki vleče glasove na našo stran. Če si prepoznaven, komunikativen in imaš še vse vrline, potem dobiš tudi glasove volivcev, ni pa dovolj, da ima posameznik samo eno kvaliteto. To so neka nenapisana pravila, ki si jih postavi vsaka politična stranka zase.

9. Kakšen je bil vpliv baze politične stranke na selekcijski postopek za lokalni ravni za lokalne volitve 2010? Kdo ima ključen vpliv znotraj tega procesa?

Naša stranka nam je prepustila, da smo za lokalne volitve 2010 delali sami. Sicer z nekimi navodili, ki smo jih dobili... sestavili smo torej kandidature in nato vse dokumente poslali v Ljubljano na stranko, kjer so vse to pregledali, da ne bi bilo napak pri določenih postopkih in do sedaj baza stranke ni imela tudi nobenih pripomb in navede samo to, da se strinjajo s postavljenimi kandidati. Vem pa, da se pri stranki SDS vodstvo stranke precej bolj vmešava v lokalni nivo, kot pri nas. Pri nas se do sedaj res nikoli še niso vmešavali ali nasprotovali izbiri kandidatov za lokalne volitve. In imamo tudi vse kompetence pri izbiri kandidatov. Napotki sicer so, ampak so to bolj rokovni, torej, da se držimo rokov, ipd. moram pa izpostaviti, da so bile lokalne volitve 2010 pri nas zaznamovane predvsem s poplavami, torej smo nekoliko popustili tudi v volilni kampanji.

10. Za konec pa vas prosim, če mi lahko postopek selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 na kratko predstavite z bistvenimi koraki, predvsem z vidika kandidature in selektorata znotraj politične stranke.

Zadeva je takšna, da mi zbiramo kandidate po teritorijih, ker moramo imeti po vseh treh volilnih enotah v Laškem pokrite kandidate, torej vsaj eden oziroma več kot je kandidatov, boljše je. Potem zberemo na sestanku vse kandidate skupaj, pri tem pa upoštevamo tudi želje kandidatov, saj bi eni šli na listo, ampak ne bi bili na prvem mestu, ker tisti, ki je na prvem mestu na listi ima veliko možnost, da pride v občinski svet. Potem seveda naredimo

glasovanje, kjer glasujemo o vseh kandidatih in potem določimo vrsti red na kandidatni listi za posamezne volilne enote. V naši stranki je glasovanje javno in ne tajno, na prvo mesto na listi pa seveda pride tisti, ki dobi največ glasov.

Priloga Č: Intervju s poslancem SD, gospodom Mirom Pretnarjem

1. »Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je najpomembnejši vidik političnega procesa v parlamentarnih demokracijah in ima posebne posledice za stranke, volivce in zakonodajno vejo oblasti« (Carty v Krašovec 2000, 39).

Kakšno vlogo predstavlja ta proces v organizaciji Vaše stranke, kolikšen pomen temu procesu po Vašem mnenju posvečate v stranki?

Postopek selekcije kandidat in kandidatov, tako za parlamentarne volitve (na državni in evropski ravni) kakor tudi za lokalne volitve, najbrž predstavlja pomemben element vsake politične stranke v sklopu njenih priprav na volitve. Zagotovo to drži za Socialne demokrate. Izbor kandidat in kandidatov za vsakokratne volitve pomeni nekakšno "kadrovsko ponudbo" volivkam in volivcem ter skupaj z vsebinskim programom stranke predstavlja temeljni del celotne ponudbe stranke, s katero ta nastopa v volilni kampanji in skuša prepričati čim širši krog volilnih upravičencev. Omenjeni postopek selekcije je pomemben predvsem zato, ker skuša stranka na svojo listo pridobiti kandidatke in kandidate, ki v okolju, kjer bodo kandidirali, uživajo čim višjo stopnjo prepoznavnosti ter zaupanja med ljudmi. Pomeni, da v takem okolju uživajo dober ugled. Iskanje najboljših kandidat in kandidatov, ki so pripravljeni kandidirati na listi stranke ter predstavljati njen program, pa ni vedno lahka naloga. Zaradi tega je pomembno, da je postopek selekcije kandidat in kandidatov zasnovan na način, ki stranki omogoča širši nabor možnih kandidatur ter ustrezen čas, da kadrovsko optimalno popolni svojo listo. V stranki Socialni demokrati zato selekciji kandidat in kandidatov dajemo velik poudarek.

2. Kot ugotavljajo, so nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščene strankam. Katere podlage (notranji pravni akti) za proces selekcije kandidatov so bile prisotne v Vaši stranki na zadnjih parlamentarnih volitvah 2008?

Mislím, da je glede tega najprej potrebno povedati, da ima v Sloveniji vsak državljan, ki je dopolnil 18 let, pravico voliti in tudi biti voljen. Gre torej za volilno pravico, ki je v Sloveniji tudi ustavna pravica in praktično zanjo postavlja le 2 pogoja - to sta polnoletnost (18 let) in

slovensko državljanstvo. Glede t.i. pasivne volilne pravice pa Zakon o volitvah v državni zbor (43. člen) ureja, da politične stranke določijo kandidate po postopku, določenem z njenimi pravili. Poleg tega zakon določa tudi, da na kandidatni listi stranke noben spol ne sme biti zastopan z manj kakor 35% od skupnega dejanskega števila kandidatk in kandidatov na listi (ta % bo uveljavljen skozi prehodno obdobje, leta 2008 je bil 25%, na slednjih volitvah v državni zbor bo 30% in na volitvah za tem 35%).

Notranji pravni akti, na podlagi katerih je potekal postopek selekcije kandidatk in kandidatov za volitve v državni zbor 2008:

Statut Socialnih demokratov je temeljni pravni akt stranke. Glede postopka omenjene selekcije v svojem 25. členu pooblašča Predsedstvo Socialnih demokratov, da izpelje omenjeni postopek. Statut daje predsedstvu pooblastilo, da določi kandidatno listo, medtem ko jo formalno potrdi (ali zavrne) volilna konvencija stranke. Statut je pomemben tudi zato, ker daje pravico oziroma možnost vsakemu članu stranke kot tudi vsakemu organu oziroma organizaciji znotraj stranke, da s svojimi predlogi sodeluje v kandidacijskem postopku za volitve.

Sklep o začetku kandidacijskega postopka ter Kriteriji za predlaganje kandidatk in kandidatov sta ključna dokumenta, ki ju je sprejelo predsedstvo stranke. Na podlagi sklepa se formalno prične kandidacijski postopek, medtem ko omenjeni kriteriji predstavljajo vsebinsko osnovo za odločanje o najprimernejših kandidatkah oziroma kandidatih, ki bodo stranko zastopali na njeni listi.

3. Procesi selekcije kandidatov se med političnimi strankami bolj oziroma manj razlikujejo. Kaj je po vašem mnenju ključni dejavnik, ki vpliva na to, da se procesi med posameznimi strankami razlikujejo, ali pa se ne razlikujejo?

Kako potekajo procesi selekcij kandidatk in kandidatov v drugih političnih strankah ne vem. Menim, da vse stranke stremijo k temu, da na svoje liste uvrstijo kandidatke in kandidate, ki bi lahko v največji možni meri doprinesli k uspehu stranke na volitvah. Potek selekcijskih postopkov in pravila pri sestavljanju kandidatne liste pa se najverjetneje od stranke do stranke nekoliko razlikuje. Razlike verjetno obstojijo že v času oziroma roku trajanja postopka zbiranja kandidatur in kasnejše selekcije le teh. Nekatere stranke si v ta namen vzamejo več, druge manj časa. Najbrž se stranke razlikujejo tudi v načinu iskanja, komuniciranja z možnimi kandidatkami oziroma kandidati, predvsem v smislu zadolžitev, vlog in

pooblastilposameznikov ali organov znotraj strank v teh postopkih. Razlikovanja v postopkih selekcije možnih kandidatk in kandidatov med strankami so verjetno tudi pri upoštevanju vsebinskih kriterijev oziroma meril glede same izbire, ki si jih stranka postavi pred začetkom kandidacijskega postopka. Stranke se namreč lahko razlikujejo pri posameznih vprašanjih, kaj pričakujejo od možnih kandidatk oziroma kandidatov - npr. ali morajo biti člani stranke ali ne; v kakšni meri se morajo poistovetiti s programom stranke; ali bi pri opravljanju funkcije za katero kandidirajo lahko prišli v nasprotje interesov z dejavnostjo, ki jo opravljajo sedaj ipd. Najverjetneje je moč najti razlikovanja med strankami tudi pri vprašanju, ali naj bo na kandidatna lista čim bolj uravnotežena po spolu (50% moških, 50% žensk) in naj ne izpolnjuje zgolj zakonskega minimuma, ki je postavljen na najmanj 35% zastopanosti enega spola.

4. *Kdo v Vaši stranki, oziroma kateri organ opravlja funkcijo oblikovanja pravil, ki bodo veljala v selekciji kandidatov?*

Kdo je sprejel pravila?

Pravila za formalno sprejema predsedstvo stranke. Nalogo priprave osnutka pravil, o katerih kasneje odloča predsedstvo stranke, pa ima predvsem strokovna služba Socialnih demokratov, ki jo vodi glavni tajnik stranke. Pri oblikovanju osnutka pa sodeluje tudi ožje vodstvo stranke na čelu s predsednikom stranke - Kolegij predsednika stranke, ki na neformalni ravni "parafira" pripravljeno besedilo pravil.

5. *Kdo je imel možnost kandidiranja na volitvah v **DZ leta 2008**?*

Velja poudariti, da je v sklopu kandidacijskega postopka sodelovalo veliko kandidat oziroma kandidatov, ki so bili predlagani za morebitno kandidaturo na volitvah v državni zbor leta 2008. Nekateri od njih niso h kandidaturam dali soglasja (niso želeli kandidirati), zato niso niti prišli v poštev za morebitni izbor. Na končni izbor liste Socialnih demokratov pa je bilo od skupnega števila 88 kandidatur nanjo uvrščenih 31 žensk (35%), relativno veliko število mlajših in visoko izobraženih kandidatk oziroma kandidatov - več kot 20 mlajših od 40 let in več kot 20 z akademski nazivi. Na kandidatni listi je kandidiralo tudi skupno 10 županj in županov. Skratka, kandidatna lista za volitve v državni zbor leta 2008 je bila zelo raznolika, kandidatke in kandidati različnih generacij, različnih strokovnih profilov, različnih političnih izkušenj ipd.

6. *Kdo je imel možnost kandidiranja na **lokalnih volitvah 2010**?*

Lokalne volitve se v marsičem pomembno razlikujejo od parlamentarnih volitev. Ena bistvenih razlik je tudi možnost kandidiranja na različne funkcije na lokalni ravni - kandidiranje za župana, kandidiranje v mestni oziroma občinski svet ter kandidiranje v krajevne skupnosti oziroma ožje mestne skupnosti občin. Skupno število kandidatnih mest za lokalne volitve po Sloveniji je neprimerljivo večje od števila kandidatnih mest za parlamentarne volitve. Lokalne volitve predstavljajo priložnost za vse tiste, ki se želijo aktivneje udeleževati pri razreševanju lokalnih vprašanj (politika na lokalni ravni). Stranka Socialnih demokratov v sklopu vsakokratnih lokalnih volitev skuša h kandidaturi čim bolj spodbuditi tudi mlajše kandidatke in kandidate. Ko lokalne oziroma mestne organizacije odločajo o kandidatnih listah praviloma tudi upoštevajo to osnovno usmeritev stranke ter na izvoljiva mesta postavijo tudi mlajše kandidatke in kandidate. Tudi pri spolni strukturi kandidatnih list skuša stranka v čim večji meri zagotoviti enakopravno zastopanost moških in žensk po "sistemu zadrge". Tako velja, da so tudi liste stranke za lokalne volitve zelo raznolike, možnost in odgovornost kandidiranja pa dobijo tudi kandidatke in kandidati, ki morda takšne priložnosti ne bi dobili na volitvah na državni ravni.

7. Kdo je imel pri volitvah v DZ 2008 ključno vlogo pri vprašanju možnih kandidatov – predlaganje kandidatov? So to morda:

a) vsi državljani;

b) člani PS;

c) člani, za katere so bili določeni dodatni pogoji (če da, kateri pogoji so to)

d) drugo: _____

Se morda lahko kandidati predlagajo tudi sami? DA/NE

Kandidatke oziroma kandidate lahko predlaga vsak član stranke ter vsaka notranja organizacijska struktura ali organ stranke. Člani stranke lahko predlagajo za kandidaturo tudi sebe.

8. Kdo je imel pri lokalnih volitvah 2010 ključno vlogo pri vprašanju možnih kandidatov – predlaganje kandidatov? Je to morda:

a) vsi državljani;

b) člani PS;

c) člani, za katere so bili določeni dodatni pogoji (če da, kateri pogoji so to)

d) drugo: _____

Se morda lahko kandidati predlagajo tudi sami? DA/NE

Isti predlagatelji lahko predlagajo kandidatke oziroma kandidate za lokalne volitve kot za volitve na državni ravni. Logično pa največ predlogov kandidatur za lokalne volitve prihaja od lokalnih vodstev stranke ter posameznih članov, ki delujejo znotraj stranke na lokalni ravni.

9. Ali lahko opišete vlogo lokalnih odborov skozi selekcijski proces za parlamentarne volitve 2008?

Teritorialne organizacije - to so območne organizacije in občinski odbori stranke - imajo pomembno vlogo pri dokončnem določanju kandidatur v 88 volilnih okrajih. V največ primerih so te organizacije tudi same predlagateljice kandidatke oziroma kandidata. Tudi v primerih, kadar v nekem volilnem okraju kandidira kandidatka oziroma kandidat, ki ga ni predlagala teritorialna organizacija, o takšni kandidatki oziroma kandidatu vodstvo stranke (npr. predsednik, glavni tajnik) predhodno pridobi pozitivno mnenje teritorialne organizacije. Potrebno se je namreč zavedati, da so teritorialne organizacije stranke ključne pri nudenju potrebne podpore oziroma pomoči kandidatkam in kandidatom v teku volilne kampanje. Zaradi tega je sodelovanje med teritorialno organizacijo in kandidatom neobhodno potrebno za doseg čim boljšega rezultata na volitvah.

10. Ali lahko opišete vlogo lokalnih odborov skozi selekcijski proces za lokalne volitve 2010?

Še pomembnejšo vlogo pa imajo teritorialne organizacije stranke pri lokalnih volitvah, saj v soglasju z vodstvom stranke praktično po večini same sprejemajo vse ključne odločitve glede selekcioniranja oziroma kandidiranja kandidatk in kandidatov na lokalnih volitvah. Večja pristojnost teritorialnih organizacij pomeni tudi njihovo večjo odgovornost za volilni uspeh oziroma morebitni neuspeh. V tej luči ima najpomembnejšo vlogo vodstvo teritorialne organizacije (predsednik, tajnik), pa tudi posamezni člani in aktivisti, ki znotraj stranke delujejo v lokalni politiki.

SELEKTORAT

Vlogo katerega od naštetih bi torej izpostavili v tem procesu selekcije kandidatov v segmentu odločanja o kandidatih?

a) voditelja stranke

b) posebej neizvoljenega organa – kateri organ: _____

c) posebej izvoljenega organa – kateri organ: _____

d) članov stranke

e) volivcev – ki ni nujno, da so člani politične stranke.

Kot že omenjeno ima v primeru državnih volitev (volitve v državni zbor) ključno vlogo Predsedstvo Socialnih demokratov, ki določi listo kandidatk in kandidatov. To listo po Statutu stranke kasneje potrdijo delegati volilne konvencija stranke, ki v primeru parlamentarnih volitev potrjujejo 8 kandidatnih list - po ena kandidatna lista za vsako volilno enoto. V samem procesu selekcioniranja kandidatk in kandidatov pa je vendarle potrebno povedati, da ima zelo pomembno vlogo pri tem tudi ožje vodstvo stranke (predsednik, podpredsedniki, glavni tajnik), ki po pooblastilu predsedstva stranke opravljajo posamezne razgovore z možnimi kandidatkami in kandidati ter predlagajo svoje predloge selekcioniranja, o katerih odloča predsedstvo. Kadar se več možnih kandidatk oziroma kandidatov poteguje za isto kandidatno mesto (isti volilni okraj) na listi Socialnih demokratov, si stranka pogosto pomaga tudi z raziskavo javnega mnenja o več medsebojno konkurenčnih kandidatih. Gre za raziskave o prepoznavnosti ter možni izvoljivosti kandidatov na območju volilnega okraja, kjer bi želeli kandidirati. Tudi rezultati takšnih raziskav so lahko podlaga za selekcioniranje oziroma za dokončno odločitev, ki jo sprejme predsedstvo stranke.

11. Ali menite, da bi lahko govorili o morebitnih značilnostih selekcijskega postopka na osnovi velikosti političnih strank?

Velikost političnih strank po mojem mnenju lahko do neke mere res vpliva na selekcijske postopke pred dokončnim izborom liste kandidatk in kandidatov za volitve. Dejstvo je, da se morebitni kandidati, ki niso člani strank oziroma so nekakšni strankarski simpatizerji, lažje odločajo za kandidaturo, če v tem vidijo večjo možnost izvolitve. Večje stranke realneje računajo na izvolitev večjega števila svojih kandidatov, zato verjetno lažje pridobivajo na svoje liste tudi zelene kandidate, ki sicer niso njeni člani. Po drugi strani je verjetno logična posledica, da imajo večje stranke tudi večji nabor možnih kandidatk in kandidatov za kandidiranje na njeni listi, kar pomeni da je lahko selekcija nekoliko daljša in težja, saj je na koncu potrebno sprejeti odločitev le o enem kandidatu oziroma kandidatki za en volilni okraj (pri parlamentarnih volitvah).

Ker ne poznam poteka selekcijskih postopkov v drugih političnih strankah, se glede tega težko opredelim o stopnji demokratičnosti teh postopkov. Menim, da kandidacijski postopki znotraj stranke Socialni demokrati potekajo dovolj odprto in demokratično. O kandidaturah se

stranka odloča z najvišjo možno mero konsenza, pri čemer stremi k uravnoveženi sestavi kandidatne liste, ki "pokrije" različne profile, interese, generacije ipd.

FORMALIZACIJA PRAVIL

12. Katera formalna pravila so za vašo stranko veljala na parlamentarnih volitvah 2008?

13. Kaj je v vaši stranki bistveno, kar urejajo ta formalna pravila? V čem se ta pravila ločijo od drugih političnih strank? Ali se morda sploh ne?

14. Katera so bistvena neformalna vendar pomembna pravila, katera so veljala za pretekle parlamentarne volitve 2008? Katera so najpomembnejša?

Kar zadeva formalizacijo pravil je potrebno povedati, da temeljna pravila glede kandidiranja na volitvah določa volilna zakonodaja, ki velja za vse stranke, liste ali posamične kandidate. Temeljna pravila so urejena v Zakonu o volitvah v državni zbor.

Vsaka politična stranka pa ima tudi svoja pravila glede tega, kako se oblikuje kandidatna lista za volitve, ki jo stranka nato uradno vloži pri Državni volilni komisiji. Pravil in postopkov drugih strank žal ne poznam, zato jih ne morem komentirati. Verjamem in domnevam pa, da so si v različnih strankah lahko posamezna opravila in postopki oblikovanja kandidatnih list za volitve tudi zelo podobni. Pomembno je, da se vsaka stranka drži pravil, ki si jih je postavila.

Verjetno ima vsaka politična stranka tudi kakšna neformalna pravila v postopku selekcije kandidatov in kandidatov za volitve. Gre za pravila, ki so v stranki poznana, se jih upošteva, vendar niso formalno zapisana ali sprejeta. Takšna pravila so enako pomembna kot formalna pravila, zato je enako pomembno, da jih stranka upošteva. Za stranko Socialni demokrati je denimo v preteklosti vedno veljalo (tudi za volitve 2008), da se je držala neformalnega pravila, po katerem je k vnovični kandidaturi za volitve v državni zbor vedno povabila aktualne poslanke in poslance.

15. Za konec pa vas prosim, če mi lahko postopek selekcije kandidatov na kratko predstavite z bistvenimi koraki, predvsem z vidika kandidature in selektorata znotraj politične stranke.

Morda bi ob tem dodal še to, da tekom celotnega postopka evidentiranja in kasnejšega odločanja o sestavi liste potekajo intenzivni pogovori najodgovornejših v stranki (predsednik, podpredsednik, glavni tajnik) s potencialnimi kandidatkami in kandidati. Najbrž ni potrebno

posebej poudarjati, da se morajo kandidatke in kandidati nekako poistovetiti s programom, vrednotami in temeljnimi usmeritvami stranke preden dajo svoje soglasje h kandidaturi, ne glede na to ali so člani stranke ali ne. To je nekakšen predpogoj za vsakogar, ki bi želel na strankini listi kandidirati (na katerihkoli volitvah). Kriterij izvoljivosti posameznega kandidata oziroma kandidatke pa je zagotovo najpomembnejši element, ki vpliva na dokončno odločitev o potrditvi posamezne kandidature. Kadar gre za konkurenco dveh ali več možnih kandidatov za kandidaturo v istem volilnem okraju, si stranka pomaga tudi z javnomnenjskimi raziskavami, ki s svojimi izsledki lahko zelo pomagajo pri sprejemanju dokončnih odločitev.

Priloga D: Intervju s predstavnikom stranke SD Laško, g. Danijelom Lapornikom, kandidatom za župana na lokalnih volitvah 2010

Število članov stranke SD – državna raven: 13 000

Število članov stranke SD – Laško: _____

1. »Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je najpomembnejši vidik političnega procesa v parlamentarnih demokracijah in ima posebne posledice za stranke, volivce in zakonodajno vejo oblasti« (Carty v Krašovec 2000, 39).

Kakšno vlogo predstavlja ta proces v organizaciji Vaše stranke na lokalni ravni, kolikšen pomen temu procesu po Vašem mnenju posvečate v stranki na lokalni ravni?

Absolutno lahko rečem, da naša stranka temu v globalu posveča velik pomen in tako gre selekcioniranje vse od vrha pa do podna, do lokalne baze, ker je interes, da stranka absolutno išče najboljše in najbolj primerne kandidate tudi na lokalni ravni in s tem skušamo zagotavljati nivo, ki si ga stranka dejansko želi. Tako da vedno nekako stranka izbira iz vrha navzdol tudi na lokalni ravni kandidate, ki bi lahko resnično nosili breme in bili najmočnejši.

2. Kot ugotavljajo, so nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepustile posameznim političnim strankam. Katere podlage (notranji pravni akti) za proces selekcije kandidatov so bile prisotne v Vaši stranki na zadnjih lokalnih volitvah 2010?

Vsi poznamo pravila, kot so npr., da ne more kandidirati nekdo, ki ni slovenski državljan... vsekakor pa so pravila selekcioniranja za lokalne volitve zapisana v Statutu stranke in Statut je za nas najvišji akt, s kateremu smo zavezani.

3. Kdo v Vaši stranki, oziroma kateri organ je oblikoval pravila, ki so veljala v selekciji kandidatov za lokalne volitve 2010? Kdo je sprejel pravila?

Gre za Izvršilni odbor stranke, Statut pa je potrdil zbor stranke.

*4. Kdo je imel možnost kandidiranja na **lokalnih volitvah 2010**?*

Absolutno ne samo člani stranke, mi dajemo kot stranka odprto možnost dejansko vsem. Resnično iščemo v širšem prostoru najboljše kandidate, saj se zavedamo, da na lokalni ravni

potrebujemo ljudi, ki gledajo široko in ne samo strankarsko, potrebno je zagovarjati interes občanov. Seveda pa tu stranka kot sama ni izključena, je pa stranka zelo odprta. Žal pa se danes soočamo s tem, da marsikdo v lokalnem prostoru nastopi kot neodvisni kandidat in tako ostane »neobarvan«.

Absolutno pa če imamo na voljo dovolj dobre kandidate znotraj naše stranke, evidentiramo člane stranke. In tem kandidatom - če so enakovredni kandidatom zunaj stranke dajemo tudi prednost. Nikakor pa to ne pomeni, da so za vse ostale zaprta vrata, v kolikor so se seveda pripravljene soočiti oziroma sprejeti to vlogo in kandidirati in v imenu stranke nastopiti na volitvah.

5. Kdo vse je lahko predlagal kandidate za lokalne volitve 2010 za vašo stranko?

Vsak član stranke je lahko predlagal kandidata za lokalne volitve 2010.

6. Ali lahko opišete vlogo lokalnih odborov skozi selekcijski proces za lokalne volitve 2010?

Mi smo na nek način skozi celotno obdobje ustvarjamo listo primernih kandidatov, ne samo zadnje obdobje pred volitvami, ampak skozi kompletno mandatno obdobje mi na vsakem Izvršnem odboru stranke na lokalnem nivoju razpravljamo o določenih kandidatih, imenih, saj namreč vemo, da je danes migracija zelo prisotna in se zato pojavljajo v lokalnem okolju novi kandidati, nekateri seveda tudi odhajajo in skozi celotno mandatno obdobje mi pripravljamo rating kandidatov, ki bi prišli v poštev dejansko v času samih volitev. Seveda mora to najprej potem potrditi Izvršni odbor stranke na lokalnem nivoju in nato dejansko še Zbor na občinskem nivoju stranke in seveda pri nas, ki smo pač tako organizirani tudi na medobčinskem zboru stranke, da dejansko potrdimo te kandidate.

7. Vloga katerih akterjev je še bistvena v procesu izbire kandidatov za lokalne volitve?

Vedno obstaja še Volilna konvencija, kjer se dejansko vsi ti predlogi tudi podajo, dobiti tudi t.i. zeleno luč, da lahko na koncu potem ta kandidat tudi kandidira.

8. Vlogo katerega od naštetih bi torej izpostavili v tem procesu selekcije kandidatov v segmentu odločanja o kandidatih za lokalne volitve 2010?

a) voditelja stranke;

b) določenega organa stranke _____, ki je ne/izvoljen;

d) članov stranke;

e) volivcev – ki ni nujno, da so člani politične stranke.

Jaz bi rekel, da kar dejansko člani stranke. Ker drugi volivci predvsem v tej prvi fazi nimajo vpliva. Res pa je, da kdaj in kdaj naredimo tudi kakšno anketo, v tem primeru potem lahko rečemo, da volivci nekaj dodajo poleg pri tej odločitvi. Da pa bi čisto direktno vplivali, to pa seveda ne. Se to res izključno določa znotraj politične stranke.

9. Ali menite, da bi lahko govorili o morebitnih značilnostih selekcijskega postopka na osnovi velikosti političnih strank?

Jaz bi rekel, da nima to ravno nekega vpliva. Menim, da je nekako čisto enakopravna delitev, nisem namreč mnenja, da bi določene stranke bile v minusu ali pa obratno. Seveda pa nekako res velja, da tista stranka, ki je navadno na oblasti in je vodilna stranka, ima tudi največ kandidatov na volitvah.

10. Kakšen je bil vpliv baze politične stranke na selekcijski postopek za lokalni ravni za lokalne volitve 2010? Kdo ima ključen vpliv znotraj tega procesa?

Naša baza nima odločilnejše vloge in se dejansko ne vpleta, tako da izda samo soglasje predlaganim kandidatom in lahko rečem, da v moji politični zgodovini se še ni zgodilo, da bi kandidata, ki smo ga mi predlagali na lokalni ravni, da ga baza stranke ne bi potrdila.

11. Politične stranke se zaradi nezavezanosti formalnim pravilom poslužujejo tudi neformalnih praks. S katerimi neformalnimi praksami ste se sami soočili na zadnjih lokalnih volitvah 2010?

Ja, gre nekako za prakse, ki so v tem procesu bolj ali manj določena in je težko iz tega koridorja tudi it, saj je prisoten tudi nadzor nad političnimi strankami. Neko neformalno zadevo pa npr. predstavljajo te ankete, ki smo jih omenili, potem pa seveda posamezne značilnosti kandidata, kot so prepoznavnost v okolju in druge. Je pa res, da se na lokalni ravni precej pojavljajo te liste, kjer imajo posamezniki predvsem lasten interes, ne delajo pa dejansko za razvoj lokalne skupnosti in da bi s tem potem prevzeli tudi širšo odgovornost. In sam osebno tudi menim, da bi morali nekaj storiti, poskrbeti za spremembo sistema in bi te liste dejansko morale biti registrirane kot stranke.

12. Za konec pa vas prosim, če mi lahko postopek selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 na kratko predstavite z bistvenimi koraki, predvsem z vidika kandidature in selektorata znotraj politične stranke.

Sprva se pojavijo seveda neki neformalni pogovori znotraj izvršilnega odbora o posameznih kandidatih, mene osebno so kot kandidata za župana sami pričeli prigovarjati po pogovorih brez moje prisotnosti. Skratka prva faza je evidentiranje kandidatov. Na zboru se nato te, evidentirane kandidate povpraša, ali so dejansko pripravljeni prevzeti to nalogo, breme. Sam sem se nekako čutil dolžnega, da moram za stranko nekaj narediti in sem se odločil, da se podam v kandidaturo. Seveda je potem to prvi potrdil občinski Izvršilni odbor, potem je šlo to na občinsko Konvencijo in potem je to Zbor stranke dejansko tudi potrdil in gre na evidentiranje kandidatov v Ljubljano, kjer potem stranka samo potrdi kandidate.

Seveda pa se naša stranka pri selekcijiranju posvetuje tudi širše, z gospodarstveniki, ali razmišljamo v stranki pravilno, ali so tako konkretno s predlaganim županskim kandidatom potem pripravljeni tudi sodelovati, tako dejansko dobimo neko potrditev, da imamo pravega kandidata na županskem mestu, ki bo lahko delal z vsemi institucijami, kar je seveda potrebno za lokalno skupnost.

Priloga E: Intervju prejet s strani glavnega Tajništva SDS, Ljubljana

Intervju s predstavnikom stranke SDS

1. *»Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je najpomembnejši vidik političnega procesa v parlamentarnih demokracijah in ima posebne posledice za stranke, volivce in zakonodajno vejo oblasti« (Carty v Krašovec 2000, 39).*

Kakšno vlogo predstavlja ta proces v organizaciji Vaše stranke, kolikšen pomen temu procesu po Vašem mnenju posvečate v stranki?

Ustrezen.

2. *Kot ugotavljajo, so nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščene strankam. Katere podlage (notranji pravni akti) za proces selekcije kandidatov so bile prisotne v Vaši stranki na zadnjih parlamentarnih volitvah 2008?*

Statut Slovenske demokratske stranke

Volilna pravila Slovenske demokratske stranke

3. *Procesi selekcije kandidatov se med političnimi strankami bolj oziroma manj razlikujejo. Kaj je po vašem mnenju ključni dejavnik, ki vpliva na to, da se procesi med posameznimi strankami razlikujejo, ali pa se ne razlikujejo?*

Velikost stranke

4. *Kdo v Vaši stranki, oziroma kateri organ opravlja funkcijo oblikovanja pravil, ki bodo veljala v selekciji kandidatov?*

Kdo je sprejel pravila?

Statut SDS je sprejel Kongres SDS, Volilna pravila SDS pa Svet SDS.

5. *Kdo je imel možnost kandidiranja na volitvah v **DZ leta 2008**?*

Skladno s Statutom SDS je kandidatka oziroma kandidat SDS lahko vsaka polnoletna državljanka oziroma polnoleten državljan Republike Slovenije, ki ima pasivno ali aktivno volilno pravico v skladu z zakonom.

6. Kdo je imel možnost kandidiranja na **lokalnih volitvah 2010**?

Skladno s Statutom SDS je kandidatka oziroma kandidat SDS lahko vsaka polnoletna državljanka oziroma polnoleten državljan Republike Slovenije, ki ima pasivno ali aktivno volilno pravico v skladu z zakonom.

7. Kdo je imel pri volitvah v DZ 2008 ključno vlogo pri vprašanju možnih kandidatov – predlaganje kandidatov? So to morda:

a) vsi državljani;

b) člani PS;

c) člani, za katere so bili določeni dodatni pogoji (če da, kateri pogoji so to)

d) drugo: **Izvršilni odbor SDS**

Se morda lahko kandidati predlagajo tudi sami? **DA/NE**

8. Kdo je imel pri lokalnih volitvah 2010 ključno vlogo pri vprašanju možnih kandidatov – predlaganje kandidatov? Je to morda:

a) vsi državljani;

b) člani PS;

c) člani, za katere so bili določeni dodatni pogoji (če da, kateri pogoji so to)

d) drugo: **Izvršilni odbor občinskega odbora SDS**

Se morda lahko kandidati predlagajo tudi sami? **DA/NE**

9. Ali lahko opišete vlogo lokalnih odborov skozi selekcijski proces za parlamentarne volitve 2008?

Možne kandidate predlagajo Izvršilni odbori občinskih odborov SDS, regijske koordinacije SDS, organi SDS, organi forumov in drugih oblik dela SDS na državni ravni. Predlogi kandidatur se pošljejo državnemu volilnemu štabu SDS, ki ga imenuje Izvršilni odbor SDS. Izvršilni odbor SDS ob posvetovanju s predsedniki občinskih odborov in regijskih koordinacij SDS naredi izbiro in določi predlog seznama kandidatov SDS. Kandidate za volitve v Državni zbor določi Svet SDS s tajnim glasovanjem na predlog Izvršilnega odbora SDS.

10. Ali lahko opišete vlogo lokalnih odborov skozi selekcijski proces za lokalne volitve 2010?

Organi SDS na lokalni ravni so na svojih sejah evidentirali potencialne kandidate za parlamentarne volitve ter izvedli tajne volitve za razporeditev kandidatov na listi. Oblikovano listo je potrdila ali zavrnila Konferenca občinskega odbora SDS.

11. *Kdo vse je še sodeloval v procesu selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008? In kakšna je vloga navedenih v procesu selekcije kandidatov?*

Državni volilni štab SDS je oblikoval gradivo za Izvršilni odbor SDS.

SELEKTORAT

Vlogo katerega od naštetih bi torej izpostavili v tem procesu selekcije kandidatov v segmentu *odločanja o kandidatih?*

a) voditelja stranke

b) posebej neizvoljenega organa – kateri organ: _____

c) posebej izvoljenega organa – kateri organ: Izvršilni odbor SDS

d) članov stranke

e) volivcev – ki ni nujno, da so člani politične stranke.

12. *Ali menite, da bi lahko govorili o morebitnih značilnostih selekcijskega postopka na osnovi velikosti političnih strank?*

Da.

13. *Ali menite, da bi lahko za katere izmed političnih strank na osnovi velikosti le- teh dejali, da so bolj ali manj demokratične ali pa morda (de)centralizirane?*

Lahko govorimo le o večji ali manjši centralizaciji strank.

FORMALIZIACIJA PRAVIL

14. *Katera formalna pravila so za vašo stranko veljala na parlamentarnih volitvah 2008? od drugih političnih strank? Ali se morda sploh ne?*

Ustava RS

Zakon o političnih strankah

Zakon o volitvah v državni zbor

Statut Slovenske demokratske stranke

Volilna pravila SDS

15. Kaj je v vaši stranki bistveno, kar urejajo ta formalna pravila? V čem se ta pravila ločijo od drugih političnih strank?

Bistveno je, da Statut SDS določa, da se pri predlaganju in izboru kandidatov enakopravno upoštevajo naslednja merila:

- Ugled in poznanost kandidata v RS in v določenem volilnem okraju;
- Možnost za izvolitev oziroma pričakovan dober volilni izid glede na izide javnomnenjskih raziskav;
- Rezultati dosedanjega dela in prispevek k uresničevanju Programa SDS;
- Kandidatov javen pozitiven odnos do SDS;
- Sposobnost za opravljanje funkcije.

16. Za konec pa vas prosim, če mi lahko postopek selekcije kandidatov na kratko predstavite z bistvenimi koraki, predvsem z vidika kandidature in selektorata znotraj politične stranke.

Možne kandidate predlagajo Izvršilni odbori občinskih odborov SDS, regijske koordinacije SDS, organi SDS, organi forumov in drugih oblik dela SDS na državni ravni. Predlogi kandidatur za organe RS, ki se volijo na državni ravni, se pošljejo državnemu volilnemu štabu SDS, ki ga imenuje Izvršilni odbor SDS.

17. Kakšen je bil vpliv baze politične stranke na selekcijski postopek za lokalni ravni za lokalne volitve 2010? Kdo ima ključen vpliv znotraj tega procesa?

Velik. Izvršilni odbor oblikuje listo, ki jo mora potrditi Konferenca občinskega odbora SDS, ki je najvišji organ lokalnega odbora.

Priloga F: Intervju s predstavnikom SDS Laško, g. Sandijem Sabolčki

Število članov stranke SDS – državna raven: _____

Število članov stranke SDS – Laško: _____176_____

1. »Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je najpomembnejši vidik političnega procesa v parlamentarnih demokracijah in ima posebne posledice za stranke, volivce in zakonodajno vejo oblasti« (Carty v Krašovec 2000, 39).

Kakšno vlogo predstavlja ta proces v organizaciji Vaše stranke na lokalni ravni, kolikšen pomen temu procesu po Vašem mnenju posvečate v stranki na lokalni ravni?

V naši stranki se predvsem na lokalni ravni močno ukvarjamo s tem, vendar tisti, katere bi mi, v stranki želeli, da nastopijo na volitvah, po navadi nočejo, čeprav pri nas lahko kandidirajo tudi tisti, ki niso člani stranke SDS – govorim seveda za lokalne volitve 2010.

2. Kot ugotavljajo, so nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščene strankam. Katere podlage (notranji pravni akti) za proces selekcije kandidatov so bile prisotne v Vaši stranki na zadnjih lokalnih volitvah 2010?

Pri naši stranki je že v Statutu kar dosti opredeljeno, drugače pa je pravila izdal Svet stranke v skladu z Izvršilnim odborom stranke, ki je dajal navodila kako in kaj. Ta pravila smo dobili dobro leto pred volitvami in takrat se je potem pričelo tudi evidentiranje kandidatov. Na lokalnih volitvah 2010 pa se je znotraj naše stranke pojavila tudi ena noviteta in sicer, da tisti, ki je kandidiral za župana je bil hkrati tudi že nosilec liste, tega namreč prej ni bilo.

*4. Kdo je imel možnost kandidiranja na **lokalnih volitvah 2010**?*

V naši stranki so imeli na lokalnih volitvah 2010 možnost kandidiranja tudi nečlani naše stranke. Ponavadi so to sicer to člani stranke, če pa se je pojavil nekdo kot boljši kandidat, ki nam je ustrezal, smo ga poskušali pridobiti. Tako smo pridobili tudi županskega kandidata, ki pa je nato sam pristal, da bi postal član naše stranke.

5. Kdo vse je lahko predlagal kandidate za lokalne volitve 2010 za vašo stranko?

Čisto vsak član naše politične stranke.

6. Ali lahko opišete vlogo lokalnega odbora skozi selekcijski proces za lokalne volitve 2010?

Ja, znotraj našega lokalnega odbora smo opravljali pogovore s posameznimi kandidati, pridobiti smo morali soglasje posameznih kandidatov, predvsem smo se ukvarjali tudi z zapolnitvijo posameznih kandidatnih list, da te ne bi bile »škrbaste«.

7. Vloga katerih akterjev je še bistvena v procesu izbire kandidatov za lokalne volitve?

U bistvu ne. Na stranki potem vse še enkrat pregledajo... kvote, če je bil vrstni red liste pravilno sestavljen preko tajnih volitev za mesta na listi ipd. In nam seveda potem dajo zeleno luč.

8. Vlogo katerega od naštetih bi torej izpostavili v tem procesu selekcije kandidatov v segmentu odločanja o kandidatih za lokalne volitve 2010?

a) voditelja stranke;

b) določenega organa stranke OBČINSKI IZVRŠILNI ODBOR STRANKE;

d) članov stranke;

e) volivcev – ki ni nujno, da so člani politične stranke.

9. Ali menite, da bi lahko govorili o morebitnih značilnostih selekcijskega postopka na osnovi velikosti političnih strank?

Vsekakor sem prepričan, da je velikost politične stranke nadvse pomemben indikator znotraj selekcijskega postopka. Večja kot je namreč stranka, lažje je dobiti kandidate, večji kot je imidž stranke, lažje je za stranko. Vendar pa za našo stranko menim, da nimamo ravno problemov tako s številom kandidatov za volitve kot z drugimi segmenti selekcije, saj imamo prej preveč kandidatov, kot pa premalo, problemov nismo imeli niti pri ženskah, saj smo imeli več kot pol žensk.

10. Politične stranke se zaradi nezavezanosti formalnim pravilom poslužujejo tudi neformalnih praks. S katerimi neformalnimi praksami ste se sami soočili na zadnjih lokalnih volitvah 2010?

Predvsem gre za prepoznavnost posameznega kandidata v nekem lokalnem okolju, mikro okolju.

Ali ste morda opravljali tudi kakšne ankete, s katerimi ste morda merili izvoljivost posameznih kandidatov?

Nismo, nismo, ker ni bilo denarja. Je pa to je zelo pametna poteza, to bi radi naredili za prihajajoče volitve in stroške krili iz lokalnega odbora.

12. Za konec pa vas prosim, če mi lahko postopek selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 na kratko predstavite z bistvenimi koraki, predvsem z vidika kandidature in selektorata znotraj politične stranke.

Torej,... iz IO stranke iz Ljubljane smo dobili navodila, da so pričela teči opravila za lokalne volitve. Na občinskem IO smo pregledali zadeve, roke in smo se dogovorili, da premislimo o kandidatih po vseh 3 volilnih enotah v Laškem. Pri nas smo za lokalne volitve pričeli iskati najprej ženske kandidate. Člani IO smo torej imeli nalogo, da iščemo kandidate za lokalne volitve 2010 1-2 meseca. Potem so sledili sestanki, na katerih smo si izmenjevali imena in se pogovarjali o kandidatih. Nato je sledilo pridobivanje soglasij kandidatov in pa sestavljanje list. Vsak član IO Laško lahko glasuje oziroma ocenjuje kandidate. Ko je lista bila sestavljena, pa smo v Ljubljano morali poslati Zapisnik o tajnih volitvah, ki je temeljni dokument... Nato je pravnik v Ljubljani pregledal liste in nato je IO Ljubljana izdal dovoljenje za vložitev kandidatnih list na občinsko volilno komisijo in sicer za kandidature za župana in Občinski svet, ne pa za Krajevne skupnosti – to je pristojnost IO Laško. Nato pa smo samo še vložili liste na OVK. In sledile so volitve.

Priloga G: Intervju s predsednikom Zares Laško, z gospodom Ivanom

Medvedom

Število članov stranke Zares – državna raven: 20000

Število članov stranke Zares – Laško: 37

1. »Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je najpomembnejši vidik političnega procesa v parlamentarnih demokracijah in ima posebne posledice za stranke, volivce in zakonodajno vejo oblasti« (Carty v Krašovec 2000, 39).

Kakšno vlogo predstavlja ta proces v organizaciji Vaše stranke na lokalni ravni, kolikšen pomen temu procesu po Vašem mnenju posvečate v stranki na lokalni ravni?

Kandidati za parlamentarne volitve predstavljajo v prvi vrsti ljudi katerim naj bi bila podpora na lokalnem nivoju čimvečja, to se pravi vsaka stranka izbira prepoznavne ljudi ali po politični pripadnosti ali po prepoznavnosti med ljudmi zaradi drugih funkcij, ki jih tak kandidat ima.

2. Kot ugotavljajo, so nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščene strankam. Katere podlage (notranji pravni akti) za proces selekcije kandidatov so bile prisotne v Vaši stranki na zadnjih lokalnih volitvah 2010?

Lahko rečem, da ni bilo pri mojem primeru nobenih pravnih zahtevkov za kandidaturo, saj sem dobil podporo vseh članov.

3. Kdo v Vaši stranki, oziroma kateri organ je oblikoval pravila, ki so veljala v selekciji kandidatov za lokalne volitve 2010? Kdo je sprejel pravila?

Kot sem že zgoraj omenil sem bil predlagan za kandidata preprosto iz razlogov kot so prepoznavnost, vsesplošna moja družbena aktivnost, politično še ne vključen v stranko.

*4. Kdo je imel možnost kandidiranja na **lokalnih volitvah 2010**?*

Možnost so imeli seveda člani posameznih političnih strank, največkrat so to predsedniki okrajnih odborov političnih strank, ki so dobili podporo na strankarskih listah kandidatov za svoj volilni okraj.

5. Kdo vse je lahko predlagal kandidate za lokalne volitve 2010 za vašo stranko?

Predvsem so to bili člani strank

6. Ali lahko opišete vlogo lokalnih odborov skozi selekcijski proces za lokalne volitve 2010?

V mojem primeru ni bilo nobenih posebnosti, kajti ni bilo nobenega protikandidata

7. Vloga katerih akterjev je še bistvena v procesu izbire kandidatov za lokalne volitve?

Sem že večkrat omenil, predvsem prepoznavnost kandidata v volilnem okraju in njegova priljubljenost, ki daje garant ali možnost, da bojo tega kandidata podprli tudi ljudje, ki niso politično opredeljeni

8. Vlogo katerega od naštetih bi torej izpostavili v tem procesu selekcije kandidatov v segmentu odločanja o kandidatih za lokalne volitve 2010?

a) voditelja stranke;

b) določenega organa stranke _____, ki je ne/izvoljen;

d) članov stranke;

e) volivcev – ki ni nujno, da so člani politične stranke.

9. Ali menite, da bi lahko govorili o morebitnih značilnostih selekcijskega postopka na osnovi velikosti političnih strank?

Seveda in to je tudi garant, da bo kandidat pridobil glasove vsaj svoje politične opcije

10. Politичne stranke se zaradi nezavezanosti formalnim pravilom poslužujejo tudi neformalnih praks. S katerimi neformalnimi praksami ste se sami soočili na zadnjih lokalnih volitvah 2010?

Neformalne prakse se pojavljajo in tudi zelo vplivajo na izvolitev posameznega kandidata, sam sem jih bil deležen in jih tokrat ne bom objavljajal, ker sem ravno zaradi takšnih zadev končal svojo politično pot in sem na tak način zaključil eno slabo preizkušnjo v življenju

11. Kakšen je bil vpliv baze politične stranke na selekcijski postopek za lokalni ravni za lokalne volitve 2010? Kdo ima ključen vpliv znotraj tega procesa?

Ponavadi so posamezniki v političnih strankah, ki prevzamejo stvari v svoje roke in vodijo volilno kampanjo, imajo denar in podporo svojih političnih članov ali simpatizerjev in ravno ti so zagotovilo za izvolitev kandidata. Baza na koncu samo pregleda zadeve in da potrjuje.

12. Za konec pa vas prosim, če mi lahko postopek selekcije kandidatov za lokalne volitve 2010 na kratko predstavite z bistvenimi koraki, predvsem z vidika kandidature in selektorata znotraj politične stranke.

- selekcija na lokalnih nivojih v našem volilnem okraju skoraj ni posebej potrebna, kajti prvi na listah kandidatov so predsedniki oziroma vodilni člani političnih strank
- večina podpornikov so ravno člani političnih strank in pa posamezni lobiji, ki preračunavajo svojo korist ob morebitni izvolitvi njihovega kandidata
- tu ni nobenega namiga kaj je s stroški volilne kampanje, ker je od tega tudi v veliki meri odvisen tudi volilni izid, stroški plakatov in postavitve panojev, predvolilni shodi
- s tem ko se politično opredeliš, si si zaznamoval svojo karierno pot, ki pa seveda ni sprejemljiva vsaj za politično nasprotno opcijo ne.

Priloga H: Intervju z glavnim tajnikom Zares, gospodom Urošem Grudnom

1. »Selekcija kandidatov za parlamentarne volitve je najpomembnejši vidik političnega procesa v parlamentarnih demokracijah in ima posebne posledice za stranke, volivce in zakonodajno vejo oblasti« (Carty v Krašovec 2000, 39).

Kakšno vlogo predstavlja ta proces v organizaciji Vaše stranke, kolikšen pomen temu procesu po Vašem mnenju posvečate v stranki?

Na naslednjih volitvah bomo drugič nastopali. Prve volitve smo imeli, ko je bila stranka ustanovljena manj kot eno leto. Nek vzorec kako do kandidatov je v vseh strankah bolj ali manj enak. Jasno je, da je izbor kandidatov za državnozborske volitve ena ključnih opravil vsake stranke, ker nadalje zaznamuje delovanje stranke v nadaljnjih funkcijah v državi. Prav gotovo je iskanje kandidatov za državnozborske volitve ena od top 10 nalog vsake stranke. To je stalna naloga. Ni to nekaj, kar se dela samo pred državnozborskimi volitvami, ampak je stalen proces. Ko se konča volilna kampanja za ene volitve, se praktično začne že selekcija kandidatov za naslednje volitve.

2. Kot ugotavljajo, so nacionalne zakonodaje ureditev selekcije kandidatov za volitve praviloma prepuščene strankam. Katere podlage (notranji pravni akti) za proces selekcije kandidatov so bile prisotne v Vaši stranki na zadnjih parlamentarnih volitvah 2008?

Dva akta urejata določanje kandidatur. Dva notranja akta stranke, poleg zakonodaje.. Notranja akta stranke, ki določata kandidate na volitvah sta: Statut stranke in pravilnik o določanju kandidatur. To je seveda formalno. Lahko pa omenim, da se o posameznih, potencialnih kandidatih neformalno nekako pogovarjamo skozi vse obdobje, tako kot na primer za prihajajoče volitve tečejo pogori praktično od prvega sklica DZ.

3. Procesi selekcije kandidatov se med političnimi strankami bolj oziroma manj razlikujejo. Kaj je po vašem mnenju ključni dejavnik, ki vpliva na to, da se procesi med posameznimi strankami razlikujejo, ali pa se ne razlikujejo?

Ti procesi se v resnici med strankami zelo malo razlikujejo. Za izhodišče je potrebno vzeti formalnost. Formalni postopki oz. selekcija je med parlamentarnimi strankami precej enaka,

medtem ko se neformalni postopki izbire kandidatov med strankami zelo razlikujejo glede pristopa izbire kandidatov: po spolu, kadrovska kombinatorika, ko so znani kandidati drugih strank morda kateri kandidat ne bi želel biti proti kateremu kandidatu, ter še veliko različnih kriterijev, ki jih ima vsaka stranka. Naša stranka nima posebnih kriterijev kako priti do tega. Kako na koncu oblikujemo kandidatno listo: po končanem evidentiranju kandidatov nastopijo organi stranke, kolegij predsednika in svet stranke,; kolegij pripravi osnutke in predloge kandidatne liste potem ga potrdi svet stranke. V formalnih postopkih so razlike zelo majhne, v neformalnih pa ima vsaka stranka svoj ključ in pristop. Na začetku ima pri nas možnost kandidature vsak član, kandidata lahko predlaga tudi kolegij predsednika in svet stranke.

*4. Kdo je imel možnost kandidiranja na volitvah v **DZ leta 2008**?*

Možnost predlaganja ima vsak član, možnost kandidiranja ima vsakdo, ki podpiše soglasje za kandidaturo. Mi smo, kot bi rekel, tukaj čisto odprti. Cilj stranke je sestaviti najboljšo možno listo kandidatov. Za našo stranko je bilo namreč specifično, da smo leta 2008 prvokrat nastopili na volitvah in takrat je bilo kar $\frac{1}{4}$ nečlanov stranke, jih je pa nato velika večina postala kasneje. Takrat je bilo vendarle le premalo časa. Torej, pri nas ni striktno, da mora biti kandidat član stranke, to je najkrajši odgovor.

*5. Kdo je imel možnost kandidiranja na **lokalnih volitvah 2010**?*

Možnost kandidiranja na lokalnih volitvah 2010 so imeli člani strank, kot tudi nečlani, ki so podpisali soglasje za kandidaturo. Postopek je isti kot za volitve v DZ, način predlaganja kandidatov in evidentiranje kandidatur pa se izvaja na lokalni ravni, kjer imajo pristojnost lokalni odbori sami, pomembno pristojnost imajo tudi zbori članov, ki so najvišji organi na lokalnem nivoju in pa Svet, ki šteje na lokalnem nivoju 20-30 ljudi in oni potem določajo kandidatne liste na lokalne volitve, kar velja za Krajevne skupnosti kot tudi za svetnike in župane. V pravilniku, ki velja za lokalne volitve imamo pa tudi zapisano, da mora za kandidate za župane podati soglasje tudi Svet stranke.

6. Kdo je imel pri volitvah v DZ 2008 ključno vlogo pri vprašanju možnih kandidatov – predlaganje kandidatov? So to morda:

a) vsi državljani;

b) člani PS;

c) člani, za katere so bili določeni dodatni pogoji (če da, kateri pogoji so to)

d) drugo: _____

Se morda lahko kandidati predlagajo tudi sami? DA/NE

Vsi člani v prvi fazi, po zaključku evidentiranja ta naloga preide na kolegij predsednika stranke.

7. Kdo je imel pri lokalnih volitvah 2010 ključno vlogo pri vprašanju možnih kandidatov – predlaganje kandidatov? Je to morda:

a) vsi državljani;

b) člani PS;

c) člani, za katere so bili določeni dodatni pogoji (če da, kateri pogoji so to)

d) drugo: _____

Se morda lahko kandidati predlagajo tudi sami? DA/NE

Vsi člani v določeni občini in pa organi na lokalnem nivoju na koncu odloči zbor oziroma svet lokalnega odbora. V vsakem primeru pa gre za člane stranke.

8. Ali lahko opišete vlogo lokalnih odborov skozi selekcijski proces za parlamentarne volitve 2008?

Ja, tukaj bi bilo smotrno narediti razliko med nacionalnimi volitvami 2008 in 2010. Naša stranka je bila ustanovljena oktobra 2007, vedoč, da bodo 2008 državnozborske volitve. Mi lokalnih odborov nismo imeli in smo se odločili za dva koraka: prvi je bil ustanovitev pokrajinskih odborov, ki smo jih oblikovali približno po volilnih enotah, potem smo se odločil v vseh volilnih okrajih ustanoviti vsaj en občinski odbor in nam je to razen v Posočju to tudi uspelo. Tako na primer Laško in Radeče spadata konkretno pod Novo Mesto.

Tam kjer so bili spomladi 2008 ustanovljeni občinski odbori, so le-ti lahko sodelovali na operativni ravni določanja kandidatov – sami so lahko predlagali. Letos je to drugače. Vloga lokalnih odborov je absolutno pomembna, vse od prejšnjih volitev se že dela nabor primernih kandidatov, pomembno je, da je enako število moških in žensk med kandidati.

SELEKTORAT

9. Vlogo katerega od naštetih bi torej izpostavili v tem procesu selekcije kandidatov v segmentu odločanja o kandidatih?

a) voditelja stranke

b) posebej neizvoljenega organa – kateri organ: _____

c) posebej izvoljenega organa – kateri organ: _____

d) članov stranke

e) volivcev – ki ni nujno, da so člani politične stranke.

Na nacionalnem nivoju lahko določa samo svet stranke. Pri neformalni selekciji ima pomembno vlogo kolegij predsednika stranke, saj je ta tisti, ki mora priti z zakonom usklajenim predlogom kandidatov; če pa bi npr. v enem okraju bila dva enakovredno močna kandidata in bi kolegij stranke ne odločil, potem bi svet stranke dal to na glasovanje. Cilj je, da se pride že z dokaj usklajeno kandidatno listo že na svet.

10. Kdo vse je še sodeloval v procesu selekcije kandidatov za parlamentarne volitve 2008? In kakšna je vloga navedenih v procesu selekcije kandidatov?

Kolegij predsednika, saj je bil takrat še precej večji, saj je bila stranka še v ustanavljanju mreže lokalnih odborov ... vodstvo stranke je bilo leta 2008 tisto, ki je moralo opraviti največ pri selekciji kandidatov. Praktično smo se takrat s tem ukvarjali torej vsi. Tudi moja vloga je bila dosti pomembna. Vsekakor pa smo se na prejšnjih parlamentarnih volitvah lahko zanašali na bistveno manj ljudi, kot se lahko zanašamo sedaj.

11. Ali menite, da bi lahko govorili o morebitnih značilnostih selekcijskega postopka na osnovi velikosti političnih strank?

Moram reči, da je to pravzaprav zelo zanimivo vprašanje. Večje stranke imajo zanesljivo večji nabor potencialnih kandidatov. Vsekakor pa tudi velja, da večja kot je stranka, več je posameznikov, ki imajo interese in je tudi več želja po kandidaturi.

12. Ali menite, da bi lahko za katere izmed političnih strank na osnovi velikosti le- teh dejali, da so bolj ali manj demokratične ali pa morda (de)centralizirane?

Manjše stranke decentralizacije nimajo, problem s tem imajo samo velike stranke. Kar se tiče demokratičnosti – to ni problem v velikosti, ampak v notranji ureditvi nalog. Na nek način bi lahko rekli, da so demokratične samo večje stranke, ker imajo sistem odločanja, medtem ko je pri manjših strankah tega precej manj.

13. Kaj je v vaši stranki bistveno, kar urejajo ta formalna pravila? V čem se ta pravila ločijo od drugih političnih strank? Ali se morda sploh ne?

Naša stranka ima samo eno formalno pravilo. Menim, da se naša stranka v formalnosti ne razlikuje od ostalih strank. .. Mi naredimo vsaj eno meritev javnega mnenja v posameznem okraju, kjer nas zanimajo naši predlagani kandidati in ne kandidati ostalih strank. Zanimata nas dva podatka o vsakem kandidatu: njihova prepoznavnost v drugem vprašanju želimo izvedeti volilnost (koliko ima prijateljev in koliko sovražnikov.) z odgovori zagotovo bi ga volil, verjetno bi ga volil, zagotovo ga ne bi volil, verjetno ga ne bi volil. S temi podatki o prepoznavnosti in voljivosti si lahko ustvarimo podobo o posameznem kandidatu. Nadalje se oziramo na razpršenost volilnega telesa. Potrebno se je ozreti na tradicionalne volilne opredelitve, čeprav se tudi te s časoma lahko spremenijo. Velikost volilnih okrajev je tudi pomembna – kako močne kandidate postaviti v določene volilne okraje, da je skupna bera procentov glasov najboljša.